

INFORME D'AVALUACIÓ

ANDORRA

Tercer cicle d'avaluació

L'accés a la
justícia i a recursos efectius
per a les víctimes del tràfic
d'éssers humans

G R E T A

Grup d'experts
sobre la lluita
contra el tràfic
d'éssers humans

GRETA(2024)01
Publicació: 31 de gener del 2024

Secretaria del Conveni del Consell d'Europa
sobre la lluita contra el tràfic d'éssers humans
(GRETA i Comitè de les Parts)
Consell d'Europa
F-67075 Estrasburg Cedex
França

trafficking@coe.int

www.coe.int/fr/web/anti-human-trafficking

Índex

Preàmbul	4
Resum general	5
I. Introducció	7
II. Visió general de la situació i de les tendències actuals del tràfic d'éssers humans a Andorra.....	9
III. Evolució del marc legislatiu, institucional i estratègic de la lluita contra el tràfic d'éssers humans.....	10
IV. Accés a la justícia i a recursos efectius per a les víctimes del tràfic d'éssers humans	12
1. Introducció	12
2. Dret a la informació (articles 12 i 15).....	14
3. Assistència d'un advocat defensor i assistència lletrada gratuïta (article 15).....	16
4. Assistència psicològica (article 12).....	17
5. Accés a l'ocupació, a la formació professional i a l'educació (article 12).....	18
6. Indemnització (article 15).....	19
7. Investigacions, enjudiciaments, sancions i mesures (articles 22, 23 i 27).....	21
8. Disposició de no sanció (article 26)	26
9. Protecció de les víctimes i dels testimonis (articles 28 i 30)	27
10. Autoritats especialitzades i organismes de coordinació (article 29).....	28
11. Cooperació internacional (article 32)	30
12. Qüestions transversals.....	31
a. De procediments penals, civils, administratius i laborals amb perspectiva de gènere	31
b. De procediments adaptats als menors per acudir als tribunals i obtenir reparació	32
c. Del paper de les empreses	34
d. De mesures per prevenir i detectar la corrupció	34
V. Temes de seguiment específics d'Andorra.....	35
1. Mesures de prevenció i lluita contra el tràfic amb fins d'explotació laboral.....	35
2. Mesures per prevenir el tràfic de menors, per identificar els menors víctimes del tràfic i per prestar-los assistència	38
3. Identificació de les víctimes del tràfic.....	40
4. Assistència a les víctimes	42
5. Permís de residència	44
Annex 1. Llista de les conclusions del GRETA i proposta d'actuació.....	45
Annex 2. Llista de les autoritats nacionals, organitzacions no governamentals i d'altres organitzacions amb les quals ha consultat el GRETA	51
Comentaris del Govern.....	52

Preàmbul

El Grup d'Experts sobre la Lluita contra el Tràfic d'Éssers Humans (GRETA) es va crear en virtut de l'article 36 del Conveni del Consell d'Europa sobre la lluita contra el tràfic d'éssers humans (d'ara endavant, "el Conveni"), que va entrar en vigor l'1 de febrer del 2008. El GRETA s'encarrega de garantir que les parts apliquin el Conveni i d'elaborar informes d'avaluació de les mesures adoptades per cada part.

D'acord amb l'article 38, apartat 1, del Conveni, el GRETA ha d'avaluar l'aplicació del Conveni seguint un procediment dividit en cicles. Al principi de cada cicle, el GRETA selecciona les disposicions particulars del Conveni en què se centrarà el procediment d'avaluació.

El primer cicle d'avaluació va proporcionar una visió general de l'aplicació del Conveni per part dels estats membres. En el segon cicle, el GRETA va examinar els efectes de les mesures legislatives, governamentals i pràctiques en la prevenció del tràfic d'éssers humans, en la protecció dels drets de les víctimes del tràfic i en l'enjudiciament dels traficants, prestant especial atenció a les mesures adoptades per fer front a les noves tendències del tràfic i per tenir en compte la vulnerabilitat dels nens al tràfic.

El GRETA va decidir que el tercer cicle d'avaluació del Conveni se centraria en l'accés a la justícia i a recursos efectius per a les víctimes del tràfic. Aquest accés, essencial per a la reintegració de les víctimes i el restabliment dels seus drets, reflecteix també un enfocament de la lluita contra el tràfic centrat en les víctimes i basat en els drets humans. Diverses disposicions del Conveni, que estableixen obligacions substantives i processals, es refereixen a aquest tema, en particular els articles 12, 15, 23, 26, 27, 28, 29, 30 i 32.

L'accés a la justícia i a recursos efectius pressuposa el compliment d'una sèrie de condicions prèvies, com ara: la identificació ràpida i precisa de les víctimes del tràfic; un període de recuperació i reflexió; la possibilitat d'obtenir assistència material, psicològica, mèdica i jurídica; la possibilitat de beneficiar-se de serveis de traducció i interpretació, si escau; la regularització de la residència de la víctima; el dret a sol·licitar asil i a beneficiar-se'n, i el respecte ple del principi de no ser repatriat. Aquestes condicions prèvies, que corresponen a diverses disposicions del Conveni, es van examinar detingudament durant els dos primers cicles d'avaluació. En conseqüència, el GRETA va decidir demanar a cada estat membre que proporcionés informació actualitzada sobre l'aplicació de les recomanacions anteriors del GRETA sobre temes específics, en una secció del qüestionari adaptada a cada país. Les conclusions i les anàlisis del GRETA sobre aquests temes es presenten en un capítol a part.

Resum general

Des del segon cicle d'avaluació de l'aplicació del Conveni del Consell d'Europa sobre la lluita contra el tràfic d'éssers humans, Andorra ha continuat desenvolupant el seu marc legislatiu, institucional i estratègic per prevenir i combatre el tràfic. El primer pla d'acció nacional sobre el tràfic, titulat Orientació estratègica relativa a la lluita contra el tràfic d'éssers humans 2021-2023, es va adoptar el març del 2021. Aquest document té en compte les recomanacions anteriors del GRETA i representa un pas important cap a l'aplicació efectiva del Conveni per part d'Andorra. A més, la tipificació com a delictes del tràfic s'ha ampliat a les situacions de treball forçós, servei forçós i mendicitat, la qual cosa permet a la legislació andorrana abastar tots els fins del tràfic establerts en el Conveni. L'informe també destaca una altra sèrie de millores introduïdes per les autoritats des de la segona avaluació del GRETA.

Per primera vegada des de l'entrada en vigor del Conveni per a Andorra, el 2021 es va identificar una presumpta víctima del tràfic d'éssers humans amb finalitat d'explotació sexual. Tot i que els tribunals finalment no van dictaminar que es tractava de tràfic, en aquest cas, el GRETA celebra els esforços fets per les autoritats per tractar la persona en qüestió com a presumpta víctima del tràfic. Tot i l'absència de víctimes del tràfic formalment identificades, el GRETA creu que hi ha riscos d'explotació laboral als sectors del treball domèstic, el treball estacional, la construcció i l'agricultura. Les autoritats també estan alerta davant de possibles casos de tràfic amb fins de delinqüència forçada, en particular en relació amb el contraban de tabac.

Atès que el tema principal del tercer cicle d'avaluació del Conveni és l'accés a la justícia i a recursos efectius per a les víctimes del tràfic, l'informe examina detalladament l'aplicació de les disposicions del Conveni que estableixen obligacions substantives i processals en aquest àmbit.

El GRETA celebra els esforços efectuats per les autoritats andorranes per garantir el dret a la informació de les víctimes del tràfic d'éssers humans, en particular mitjançant l'elaboració d'un document per a les víctimes del tràfic sobre els seus drets i un document per als professionals sobre la informació que cal donar a aquestes víctimes. El GRETA considera que les autoritats haurien de prendre mesures addicionals per garantir que les víctimes rebessin una informació proactiva que cobrés tots els seus drets.

L'última versió del Reglament que regula el dret a la defensa i l'assistència tècnica lletrada, adoptada el març del 2021, garanteix explícitament a les víctimes del tràfic el dret a l'assistència lletrada gratuïta en els procediments judicials, amb independència de la seva nacionalitat o de la seva situació d'immigració, des del moment de la seva detecció. El GRETA acull amb satisfacció aquest pas endavant i considera que les autoritats han de garantir que l'assistència lletrada es presti de forma sistemàtica. En aquest context, les autoritats haurien d'animar el Col·legi d'Advocats d'Andorra a desenvolupar una formació sobre el tràfic per als advocats susceptibles de proporcionar assistència lletrada a les víctimes del tràfic.

El marc legislatiu d'Andorra permet a les víctimes del tràfic reclamar una indemnització als traficants mitjançant procediments penals o mitjançant demandes civils. La fiscalia està obligada a interposar una demanda civil en nom de la víctima, la qual cosa el GRETA celebra. Observant que és difícil avaluar l'eficàcia del sistema d'indemnització de les víctimes del tràfic, tenint en compte l'absència de casos confirmats per la justícia, el GRETA considera que les autoritats haurien de prendre mesures addicionals per garantir a les víctimes del tràfic un accés efectiu a la indemnització, en particular mitjançant la creació d'un fons que permetés a l'Estat indemnitzar les víctimes en cas d'incompliment per part de l'autor del delictes.

El GRETA encomia els esforços fets per les autoritats per investigar i enjudiciar un primer cas de presumpte tràfic d'éssers humans a Andorra. Tot i això, li preocupa que els tribunals puguin fer una interpretació restrictiva del tràfic. A més, moltes víctimes d'explotació o de tràfic no presenten denúncies per por de perdre la seva feina o de no trobar-ne una altra. No obstant això, com que en la pràctica l'obertura d'una investigació depèn d'una denúncia de la víctima o, si més no, de la seva cooperació en el procediment, el resultat seria que no hi hauria casos de tràfic tractats pels tribunals. El GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de garantir que els delictes de tràfic s'investiguessin de forma ràpida i proactiva, independentment de si la víctima presentés una denúncia, i que s'enjudiciessin com a tals en lloc de com a delictes menys greus.

El GRETA acull amb satisfacció els esforços efectuats per desenvolupar la formació dels professionals susceptibles de veure's implicats en casos de tràfic, en particular en cooperació amb França i Espanya. Des del 2019, s'han organitzat a Andorra cursos de formació conjunts sobre el tràfic per als professionals pertinents. El GRETA considera que les autoritats han de continuar desenvolupant l'especialització dels professionals en la lluita contra el tràfic, garantir que la formació sobre el tràfic sigui regular, sistemàtica i específica, i assegurar que els professionals disposin d'eines i recursos suficients.

A més, el GRETA celebra la introducció de disposicions específiques sobre la no sanció de les víctimes del tràfic i considera que les autoritats han de continuar esforçant-se per proporcionar formació i orientació als professionals sobre l'abast del principi de no sanció.

Es poden adoptar diverses mesures per protegir les víctimes i els testimonis del tràfic en el context dels procediments judicials. A més, quan la víctima és un menor, cal aplicar mesures de protecció específiques, com la participació d'un psicòleg durant les vistes, l'enregistrament en àudio i vídeo dels interrogatoris i la no confrontació amb el presumpte autor.

L'informe també examina els progressos fets en l'aplicació de les recomanacions anteriors del GRETA sobre determinats temes.

Per facilitar la detecció de casos de tràfic amb fins d'explotació laboral, s'ha adoptat una llista d'indicadors que s'ha difós al Servei d'Inspecció de Treball. Tot i això, no s'ha organitzat cap formació específica sobre el paper del Servei d'Inspecció de Treball en la detecció de víctimes potencials. Tot i l'augment del personal de la Inspecció, el GRETA transmet la seva preocupació sobre l'escàs nombre d'inspeccions laborals *ex officio*, és a dir, inspeccions que no es fan arran d'una denúncia o un accident laboral. També li preocupa que la legislació sobre el mercat laboral pugui afavorir els casos d'explotació i, fins i tot, de tràfic, en particular de treballadors estrangers desplaçats, i que les lleis i polítiques d'immigració portin les víctimes potencials a no denunciar la seva situació per por de ser expulsades. El GRETA insta les autoritats andorranes a conscienciar de manera específica els treballadors immigrants sobre els riscos del tràfic i a reforçar les capacitats i els recursos del Servei d'Inspecció de Treball per augmentar les inspeccions *ex officio* als sectors de risc.

El GRETA pren nota positivament dels esforços fets per les autoritats per prevenir i detectar situacions d'abús contra menors en situació de vulnerabilitat. Tot i això, el GRETA considera que les autoritats haurien d'incloure informació sobre els riscos del tràfic en les campanyes generals de conscienciació adreçades als menors. A més, el GRETA demana a les autoritats que revisin els procediments d'avaluació de l'edat aplicables als menors víctimes del tràfic, tenint en compte la Recomanació CM/Rec(2022)22 del Comitè de Ministres als estats membres sobre els principis de drets humans i les directrius en matèria d'avaluació de l'edat en el marc de la migració.

Pel que fa a la identificació de les víctimes del tràfic, el GRETA celebra l'adopció d'una llista d'indicadors que proporcionen orientacions als professionals per detectar i identificar les possibles víctimes, així com la formació que se'ls ofereix. Observa, però, que no s'ha establert cap cooperació amb la societat civil en aquest àmbit, i li preocupa que no hi hagi una detecció proactiva de les víctimes en el marc dels procediments d'expulsió d'estrangers. El GRETA insta les autoritats a adoptar mesures addicionals per detectar i identificar les víctimes potencials del tràfic, en particular entre els treballadors i les treballadores emigrants i les persones en situació irregular, desenvolupant la cooperació amb les organitzacions de la societat civil i la formació dels professionals.

El GRETA reitera la seva preocupació per les condicions d'accés a la residència molt restrictives per a les víctimes del tràfic. En l'estat actual de la legislació, l'obtenció d'una feina per part de la víctima és un requisit previ per a l'expedició d'un permís de residència, i no pas al revés. Per tant, el GRETA insta les autoritats andorranes a modificar la legislació per permetre a les víctimes obtenir un permís de residència sense haver d'aportar proves prèvies de la seva contractació per part d'una societat legalment establerta a Andorra, de conformitat amb l'article 14 del Conveni.

I. Introducció

1. El Conveni del Consell d'Europa sobre la lluita contra el tràfic d'éssers humans ("el Conveni") va entrar en vigor a Andorra l'1 de juliol del 2011. El primer informe d'avaluació del GRETA¹ sobre Andorra es va publicar el 18 de setembre del 2014, i el segon informe d'avaluació², el 3 de juliol del 2019.
2. Sobre la base del segon informe del GRETA, el 18 d'octubre del 2019, el Comitè de les Parts al Conveni va adoptar una recomanació dirigida a les autoritats andorranes, en què les convidava a informar-lo de les mesures adoptades per donar compliment a la recomanació en el termini d'un any. L'informe presentat per les autoritats andorranes es va examinar en la 27a reunió del Comitè de les Parts (4 de desembre del 2020) i es va fer públic.³
3. El 2 de maig del 2022, el GRETA va llançar el tercer cicle d'avaluació de la situació a Andorra, enviant el qüestionari relatiu a aquest cicle a les autoritats andorranes. La data límit per respondre al qüestionari era el 5 de setembre del 2022, data en què es va rebre la resposta de les autoritats.
4. El GRETA ha elaborat aquest informe a partir de la resposta de les autoritats andorranes al qüestionari del tercer cicle i de l'informe esmentat enviat per les autoritats en resposta a la recomanació del Comitè de les Parts. Del 13 al 15 de desembre del 2022, es va fer una visita d'avaluació a Andorra per reunir-se amb els agents governamentals i no governamentals pertinents, demanar informació addicional i examinar l'aplicació pràctica de les mesures adoptades. La visita va ser feta per una delegació composta per les persones següents:
 - Sr. Thomas Ahlstrand, membre del GRETA.
 - Sra. Nathalie Martin, membre del GRETA.
 - Sra. Parvine Ghadami, administrativa a la secretaria del Conveni.
 - Sra. Daniela Ranalli, administrativa a la secretaria del Conveni.
5. Durant la visita, la delegació del GRETA es va reunir amb el secretari d'Estat de Justícia i Interior, Sr. Joan Antoni León Peso; el secretari d'Estat d'Economia i Empresa, Sr. Eric Bartolomé, així com amb funcionaris del Ministeri de Justícia i Interior, del Ministeri d'Afers Exteriors i del Ministeri d'Afers Socials, Joventut i Igualtat. També es va entrevistar amb membres del Cos de Policia, la fiscalia i el Servei d'Inspecció de Treball, amb batlles, així com amb professionals de la protecció de la infància i dels serveis socials.
6. Es van celebrar reunions per separat amb el Sr. Marc Vila, raonador del ciutadà, i amb membres del Consell General. La delegació també es va reunir amb representants d'organitzacions no governamentals (ONG) i d'un sindicat, amb advocats i amb representants del Col·legi d'Advocats d'Andorra.
7. Durant la visita, la delegació del GRETA va visitar un centre d'acolliment per a menors en situació vulnerable a Andorra la Vella (el centre residencial d'acció educativa La Gavernera).
8. Les autoritats nacionals, les ONG i les altres organitzacions consultades per la delegació figuren a l'apèndix II d'aquest informe. El GRETA agraeix la informació que li han proporcionat.
9. El GRETA vol agrair a les autoritats andorranes la seva excel·lent cooperació, i en particular a la Sra. Eva Garcia Lluelles, cap de l'àrea, i a la Sra. Marta Villagrasa Noguera, Jurista, de l'Àrea de Relacions i Cooperació Jurídica Internacionals del Ministeri de Justícia i Interior.
10. El GRETA va aprovar l'esborrany d'aquest informe en la seva 48a reunió (27-30 de juny del 2023) i el va remetre a les autoritats andorranes perquè formulessin els seus comentaris. Aquests comentaris es van rebre el 29 de setembre del 2023 i el GRETA els va tenir en compte en aprovar l'informe final en la seva 49a reunió (13-17 de novembre del 2023). L'informe té en compte la situació fins al 17 de novembre

¹ <http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680630c62>

² <https://rm.coe.int/rapport-concernant-la-mise-en-oeuvre-de-la-convention-du-conseil-de-l-/1680a0344a>

³ <https://rm.coe.int/cp-2020-08-andorra/1680a09ae1>

del 2023; l'evolució des d'aquesta data no es té en compte en l'anàlisi i les conclusions següents. Les conclusions i les propostes d'acció del GRETA es resumeixen a l'apèndix I.

II. Visió general de la situació i de les tendències actuals del tràfic d'éssers humans a Andorra

11. Per primera vegada des de l'entrada en vigor del Conveni per a Andorra, el 2021 es va identificar una presumpta víctima del tràfic d'éssers humans amb fins d'explotació sexual. Originària d'un país llatinoamericà i resident a Espanya, la dona havia estat captada a través d'Internet per treballar com a prostituta a Andorra la Vella. Va ser identificada com a presumpta víctima del tràfic pel Cos de Policia arran d'actes de violència, però no es va voler beneficiar del període de recuperació i reflexió. Al final, els tribunals es van pronunciar en contra perquè van considerar que no es donaven els elements constitutius del delictes. Es pot trobar més informació sobre el cas a l'apartat 85.

12. En un moment en què el país s'enfronta a una demanda de mà d'obra estrangera important, el risc d'explotació laboral continua suscitant preocupació. Les autoritats i la societat civil identifiquen diversos sectors de risc, com ara el treball domèstic, el treball estacional, la construcció i l'agricultura (vegeu l'apartat 145). En el moment de la visita, les condicions de treball dels treballadors emigrants d'Àfrica i Amèrica Llatina enviats a Andorra per empreses estrangeres eren motiu de preocupació (vegeu l'apartat 152). Les autoritats també van afirmar estar alerta davant de possibles casos de tràfic amb fins de delinqüència forçada (contraban de tabac entre França i Andorra).

13. Les autoritats andorranes van reiterar la seva postura que l'absència de casos de tràfic es deu al fet que el país no té aeroport ni estació de ferrocarril, no forma part de l'espai Schengen i, per tant, manté controls fronterers, i compta amb un territori reduït en què el proxenetisme i la facilitació de la prostitució estan penalitzats. El GRETA creu, però, que l'absència de víctimes del tràfic identificades no reflecteix necessàriament la realitat del fenomen. Com s'ha destacat en cicles d'avaluació anteriors, la manca de conscienciació específica i de detecció proactiva de les víctimes, l'absència d'estudis o investigacions sobre el tràfic, així com la infravaloració dels possibles casos de tràfic i la seva classificació en altres delictes penals, poden explicar l'absència d'identificació de víctimes.

III. Evolució del marc legislatiu, institucional i estratègic de la lluita contra el tràfic d'éssers humans

14. La lluita contra el tràfic a Andorra continua regint-se principalment per la Llei 9/2017, del 2 de maig del 2017, de mesures de lluita contra el tràfic d'éssers humans i de protecció de les víctimes.⁴ Durant el període de referència es van aprovar diverses lleis i reglaments per reforçar el marc legislatiu i millorar l'atenció a les víctimes del tràfic.

15. La Llei 45/2022, del 22 de desembre del 2022, per la qual es modifica el Codi penal (CP), va ampliar el delictes de tràfic d'éssers humans a les situacions de treball forçós, servei forçós i mendicitat, va clarificar les penes en el cas de víctimes menors d'edat i va introduir disposicions específiques sobre la no sanció de les víctimes del tràfic (vegeu els apartats 77, 0 i 91). Aquesta llei també va reforçar el marc legislatiu en relació amb els delictes comesos a Internet o mitjançant les noves tecnologies, per exemple introduint un augment de la pena en cas de facilitar la prostitució a través d'Internet o de les xarxes socials.⁵ El Decret 98/2021, del 24 de març del 2021, pel qual s'aprova el Reglament sobre el dret a la defensa jurídica i a l'assistència tècnica, va introduir l'accés a l'assistència lletrada gratuïta per a les víctimes del tràfic (vegeu els apartats 44 i 45).

16. El 21 de setembre del 2022, Andorra es va adherir al Protocol per prevenir, suprimir i castigar el tràfic de persones, en particular dones i menors, que complementa el Conveni de les Nacions Unides contra la delinqüència organitzada transnacional (Protocol de Palerm).

17. La institució del Raonador del Ciutadà, facultada per rebre queixes individuals (incloent-hi les de les víctimes del tràfic), es podria reformar en un futur pròxim. Es va emetre un dictamen de la Comissió de Venècia a petició del Govern.⁶

18. Pel que fa al marc institucional, el Protocol d'actuació per a la protecció de les víctimes del tràfic (d'ara endavant, el "Protocol d'actuació"), aprovat el juny del 2018, continua garantint la coordinació entre els agents pertinents i establint els procediments que cal seguir en cas de detecció d'una possible víctima. El Protocol d'actuació designa el Cos de Policia (Unitat de Delictes contra les Persones) com l'única institució competent per identificar formalment les víctimes. El Servei d'Atenció a les Víctimes del Tràfic d'Éssers Humans (SAVTEH), creat per l'esmentada Llei 9/2017 i adscrit al Ministeri d'Afers Socials, és l'encarregat d'oferir atenció pluridisciplinària a les víctimes adultes. El 18 de maig del 2022 es va signar un Protocol entre el SAVTEH i el Servei d'Ocupació andorrà per millorar l'accés de les víctimes al mercat laboral (vegeu l'apartat 57). L'atenció als menors identificats com a víctimes del tràfic continua sent responsabilitat de l'Àrea d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (Ministeri d'Afers Socials).

19. El 3 de març del 2021, es va adoptar el primer pla d'acció nacional de lluita contra el tràfic. Títulat Orientació estratègica relativa a la lluita contra el tràfic d'éssers humans 2021-2023⁷ (d'ara endavant, "Orientació estratègica"), el document inclou mesures de prevenció com la conscienciació de l'opinió pública i la formació de professionals, mesures d'assistència i de protecció de les víctimes, canvis legislatius i de procediment, així com de coordinació i de cooperació. Fa referència a les recomanacions del GRETA formulades en cicles d'avaluació anteriors. El seu seguiment va a càrrec d'un grup de treball compost pels ministeris i per les administracions pertinents, coordinat pel Ministeri de Justícia i Interior. El grup de treball va elaborar el primer informe de seguiment del pla d'acció, que es va publicar el 2022.⁸

20. El GRETA celebra l'adopció de l'Orientació estratègica i el fet que faci referència a les recomanacions dels cicles d'avaluació anteriors del Conveni. Aquest document representa un pas significatiu cap a l'aplicació efectiva del Conveni per part d'Andorra. El GRETA observa, però, que algunes de les mesures

⁴ Vegeu, en particular, els apartats 14 i 15 del segon informe d'avaluació del GRETA sobre Andorra.

⁵ https://www.consellgeneral.ad/ca/activitat-parlamentaria/lleis-aprovades/lei-45-2022-del-22-de-desembre-qualificada-de-modificacio-de-la-lei-9-2005-del-21-de-febrer-qualificada-del-codi-penal/at_download/PDF (en català).

⁶ [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2022\)033-f](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2022)033-f)

⁷ <https://rm.coe.int/annexe-i-to-andorra-s-reply-to-greta-s-3rd-round-questionnaire-orienta/1680a875e4> (en francès).

⁸ <https://rm.coe.int/annexe-ii-to-andorra-s-reply-to-greta-s-3rd-round-questionnaire-inform/1680a875e3> (en català).

previstes són molt generals i s'assemblen més a objectius. Tampoc no sembla que hi hagi un pressupost específic per a l'aplicació ni una avaluació independent al final del procés. El GRETA també assenyala que les organitzacions de la societat civil, en particular els sindicats, no van participar en l'adopció de l'Orientació estratègica, ni tampoc en el seu seguiment. Les autoritats han justificat aquesta situació pel fet que no hi ha ONG especialitzades en el tràfic.

21. El GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de:

- **Dur a terme i donar suport a investigacions sobre qüestions relacionades amb el tràfic d'éssers humans, per avaluar la realitat del fenomen i proporcionar una base per a futures mesures per part de les autoritats públiques.**
- **Implicar les organitzacions de la societat civil (en particular les associacions de suport a les víctimes i els sindicats) en el seguiment i l'aplicació de l'Orientació estratègica, així com en l'adopció de futures polítiques públiques de lluita contra el tràfic (vegeu també la recomanació de l'apartat 185).**
- **Garantir que l'aplicació de l'Orientació estratègica i d'altres projectes de lluita contra el tràfic se sotmetin a una avaluació independent, la qual cosa permetria mesurar l'impacte de les accions i preparar futures mesures i estratègies de lluita contra el tràfic.**

IV. Accés a la justícia i a recursos efectius per a les víctimes del tràfic d'éssers humans

1. Introducció

22. Les víctimes del tràfic d'éssers humans, en virtut de la seva condició de víctimes de delictes i de violacions dels drets humans, tenen dret a accedir a la justícia i a recursos efectius per qualsevol dany que se'ls hagi causat. Aquest dret es garanteix, de manera que es tingui en compte el gènere i l'edat de cada persona, a totes les víctimes del tràfic que es trobin dins de la jurisdicció de les parts del Conveni, independentment de la seva situació de residència i presència en el territori nacional, i independentment de la seva capacitat o voluntat de cooperar en la investigació penal.

23. El dret a recursos efectius és una conseqüència de l'enfocament basat en els drets humans que sustenta el Conveni. Independentment de si un estat està implicat en el tràfic o és directament responsable del dany, les obligacions positives en virtut del dret internacional dels drets humans exigeixen que els estats facilitin i garanteixin un accés efectiu a recursos si no han adoptat mesures raonables per prevenir el tràfic, protegir les víctimes i les possibles víctimes, i investigar efectivament els delictes de tràfic.⁹

24. Segons els Principis fonamentals sobre el dret de les víctimes del tràfic d'éssers humans a una reparació efectiva,¹⁰ es considera que el dret a una reparació efectiva inclou la restitució,¹¹ la indemnització,¹² la rehabilitació,¹³ la satisfacció¹⁴ i les garanties de no repetició.¹⁵ Totes les víctimes del tràfic necessiten tenir accés a recursos apropiats i efectius; per començar, han de tenir accés a la justícia. La provisió de recursos efectius té propòsits diversos. Per exemple, la indemnització per lesions, pèrdues o danys soferts pot contribuir en gran manera a la recuperació i a l'empoderament de la víctima, promoure la seva integració social i evitar la revictimització. La rehabilitació també pot contribuir a la recuperació i a la integració social de la víctima. En aquest context, cal esmentar la Declaració sobre els principis fonamentals de justícia per a les víctimes de delictes i de l'abús de poder, adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides,¹⁶ que descriu les principals mesures que cal adoptar per millorar l'accés a la justícia i garantir un tracte just, una restitució, una indemnització i una assistència social a les víctimes de delictes, així com la Recomanació del Comitè de Ministres del Consell d'Europa en matèria de drets, serveis i suport a les víctimes de delictes.¹⁷

25. El Conveni estableix específicament el dret substantiu de les víctimes del tràfic a una indemnització

⁹ *Rantsev c. Xipre i Rússia*, sol·licitud núm. 25965/04, sentència del 7 de gener del 2010; *LE c. Grècia*, sol·licitud núm. 71545/12, sentència del 21 de gener del 2016; *Chowdury i altres c. Grècia*, sol·licitud núm. 21884/15, sentència del 30 de març del 2017.

¹⁰ Assemblea General de les Nacions Unides, Principis fonamentals sobre el dret de les víctimes del tràfic d'éssers humans a una reparació efectiva, annex de l'informe de la relatora especial sobre el tràfic d'éssers humans, en particular dones i menors, del 28 de juliol del 2014, A/69/33797.

¹¹ La restitució inclou el restabliment de la llibertat, incloent-hi l'alliberament de la víctima detinguda; el gaudi dels drets humans i de la vida familiar, incloent-hi la reunificació familiar i el contacte amb els membres de la família; la repatriació de la víctima, en condicions segures i de forma voluntària; la concessió d'un permís de residència temporal o permanent, de l'estatut de refugiat o de protecció complementària/subsidiària, o el reassestament a un tercer país; el reconeixement de la identitat legal i la nacionalitat de la víctima; la restitució del lloc de treball de la víctima; la prestació d'assistència i suport a la víctima, per tal de facilitar-ne la integració o la reintegració social; la restitució dels béns de la víctima, com ara els seus documents d'identitat i de viatge, i els seus efectes personals.

¹² La indemnització pot incloure la indemnització per danys físics o mentals; la indemnització per la pèrdua d'oportunitats, incloent-hi l'ocupació, l'educació i les prestacions socials; el reemborsament de les despeses relacionades amb el transport necessari, la cura dels infants o l'allotjament temporal; la indemnització per danys materials i pèrdua d'ingressos; la indemnització per danys morals o immaterials; el reemborsament dels honoraris d'advocats i altres despeses relacionades amb la participació de la víctima en el procediment penal; el reemborsament de les despeses d'advocat, metge o altre tipus d'assistència.

¹³ La rehabilitació inclou atenció mèdica i psicològica, serveis jurídics i socials, allotjament, assessorament i suport lingüístic; l'accés de les víctimes a les mesures de rehabilitació no depèn de la seva capacitat o voluntat de cooperar en el procediment judicial.

¹⁴ La satisfacció inclou mesures efectives per posar fi a les violacions persistents; la verificació dels fets i la divulgació pública i completa de la veritat, en la mesura que aquesta divulgació no condueixi a un dany més gran i no amenaci la seguretat, la intimitat o altres interessos de la víctima o de la seva família; una declaració oficial o una decisió judicial que restableixi la dignitat, la reputació i els drets de la víctima; una disculpa pública; sancions judicials i administratives contra els autors dels delictes.

¹⁵ Oferir garanties de no repetició consisteix a dur a terme investigacions efectives, processar i castigar els traficants; adoptar totes les mesures necessàries per evitar que la víctima torni a caure a les mans dels traficants; garantir o reforçar la formació dels funcionaris públics pertinents; reforçar la independència del poder judicial; canviar les pràctiques que creen, perpetuen o fomenten la tolerància del tràfic, com la discriminació de gènere i les situacions de conflicte i postconflicte; abordar eficaçment les causes profundes del tràfic; promoure codis de conducta i normes ètiques per als agents públics i privats; protegir els professionals del dret, de la salut i d'altres sectors, així com els defensors dels drets humans que ajuden les víctimes.

¹⁶ Nacions Unides, Declaració sobre els principis fonamentals de justícia per a les víctimes de delictes i de l'abús de poder, adoptada per l'Assemblea General en la seva Resolució 40/34, del 29 de novembre de 1985:

<https://www.ohchr.org/FR/ProfessionalInterest/Pages/VictimsOfCrimeAndAbuseOfPower.aspx>.

¹⁷ Recomanació CM/Rec(2023)2 del Comitè de Ministres als estats membres sobre drets, serveis i suport a les víctimes de delictes, adoptada el 15 de març del 2023, i la seva exposició de motius: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680aa8264.

i a una reparació, així com una sèrie de drets processals necessaris per a l'exercici d'aquest dret, incloent-hi el dret a ser identificades com a víctimes del tràfic, el dret a un període de recuperació i reflexió, el dret a un permís de residència (que permeti a la víctima de romandre al país i d'accedir als recursos) i el dret a assessorament i informació, així com a l'assistència d'un advocat defensor i a l'assistència lletrada gratuïta. Un altre dret processal important és la disposició del Conveni relativa a la no sanció (article 26), segons la qual les víctimes del tràfic no han de ser castigades per haver participat en activitats il·lícites quan hagin estat obligades a fer-ho. A més, el Conveni exigeix als estats membres que permetin l'embargament i la confiscació dels béns dels traficants, que es podrien utilitzar per finançar sistemes estatals d'indemnització per a les víctimes.

26. Els menors necessiten un suport especial per accedir als recursos. En totes les decisions que afectin els menors víctimes del tràfic, l'interès superior del menor ha de ser la consideració primordial. El nomenament de tutors legals per representar els menors no acompanyats o separats és essencial per garantir que els menors víctimes del tràfic tinguin accés a la justícia i als recursos. A més, facilitar la reunificació familiar pot ser un element important de la restitució.¹⁸

27. Els agents de la societat civil, en particular les ONG, els sindicats, les organitzacions de la diàspora i les organitzacions patronals, tenen un paper important a l'hora de permetre a les víctimes del tràfic de sol·licitar indemnitzacions i accedir a altres recursos.¹⁹ En aquest context, cal esmentar els projectes internacionals anomenats "COMP.ACT - European Action for Compensation for Trafficked Persons"²⁰ i "Justice at Last – European Action for Compensation for Victims of Crime",²¹ l'objectiu dels quals és millorar l'accés de les víctimes del tràfic a una indemnització.

28. El sector privat també ha de contribuir a garantir que les víctimes del tràfic tinguin accés a recursos, i a oferir-los reparacions, d'acord amb el marc de referència "protegir, respectar i reparar" de les Nacions Unides i els seus Principis rectors sobre les empreses i els drets humans.²² Per exemple, les empreses han de garantir que cap víctima del tràfic treballi a les seves cadenes de subministrament, i adoptar i aplicar disposicions que facilitin l'accés de les víctimes a recursos per dany. A més, les empreses tenen el potencial d'ajudar les víctimes del tràfic a recuperar la seva independència econòmica.²³ Per això, els estats han de garantir que les empreses implicades en el tràfic rendixin comptes i prenguin mesures per reduir els obstacles que podrien portar a denegar l'accés als recursos.

29. Atès que el tràfic d'éssers humans sol ser un delictes transnacional, una cooperació internacional efectiva és essencial per complir les obligacions relatives al dret a la justícia i a recursos efectius. Aquesta cooperació ha d'incloure la localització i la confiscació dels actius d'origen delictiu i la restitució dels beneficis confiscats a efectes d'indemnització.

2. Dret a la informació (articles 12 i 15)

30. Les víctimes que ja no estan sota el control dels traficants es troben generalment en un estat de gran inseguretat i de vulnerabilitat. La situació de les víctimes es caracteritza generalment per dos aspectes: l'angoixa i la submissió als traficants, a causa de la por i de la manca d'informació sobre com sortir de la seva situació. L'article 12, apartat 1, lletra d) del Conveni estableix que les víctimes han de rebre assessorament i informació, en particular sobre els drets legals i els serveis a la seva disposició, en una llengua que comprenguin. A més, segons l'article 15, apartat 1 del Conveni, cada part ha de vetllar perquè les víctimes tinguin accés, des del primer contacte amb les autoritats competents, a informació sobre els procediments judicials i administratius pertinents, en una llengua que comprenguin.

31. La informació que cal donar a les víctimes del tràfic es refereix a aspectes essencials, entre ells els

¹⁸ ONUDC, document de síntesi del Grup Interinstitucional de Coordinació contra el Tràfic de Persones, *Accés de les víctimes del tràfic de persones a recursos efectius*, 2016, p. 8-9: https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/ICAT/ICAT_Policy_Paper_3_Providing_Effective_Remedies_for_Victims_of_Trafficking_in_Persons_2016_FRENCH.pdf.

¹⁹ OSCE, *Compensation for Trafficked and Exploited Persons in the OSCE Region*, 2008, p. 48-53.

²⁰ <http://www.compactproject.org/>

²¹ <http://lastradainternational.org/about-lsi/projects/justice-at-last>

²² Nacions Unides, *Principis rectors sobre les empreses i els drets humans, aplicació del marc de referència "protegir, respectar i reparar" de les Nacions Unides*, doc. A/HRC/17/31 (2011).

²³ ONUDC, document de síntesi del Grup Interinstitucional de Coordinació contra el Tràfic de Persones, *Accés de les víctimes del tràfic de persones a recursos efectius*, 2016, p. 9-10.

següents: l'existència de procediments de protecció i assistència, les opcions de què disposa la víctima, els riscos als quals s'enfronta, les condicions per regularitzar la seva residència al territori, els recursos jurídics disponibles i el funcionament del sistema de justícia penal (incloent-hi les conseqüències d'una investigació o d'un procediment, la durada d'un procediment, els deures que incumbeixen els testimonis, les possibilitats d'obtenir una indemnització de les persones culpables dels delictes o d'altres persones o entitats, i les possibilitats d'execució plena i efectiva de la sentència). La informació i l'assessorament proporcionats han de permetre a les víctimes avaluar la seva situació i triar, amb coneixement de causa, entre les opcions de què disposen.²⁴

32. Moltes víctimes amb prou feines coneixen –o coneixen molt malament– l'idioma del país on han estat portades per ser explotades. Aquesta manca de coneixements lingüístics les aïlla encara més i els impedeix fer valer els seus drets. Quan la víctima ho necessita, és essencial proporcionar serveis de traducció i interpretació per garantir l'accés als drets, que és un requisit previ indispensable per accedir a la justícia. El GRETA ha insistit en la necessitat de garantir la disponibilitat, la qualitat i la independència dels intèrprets.²⁵

33. A Andorra; el Protocol d'actuació per a la protecció de les víctimes del tràfic d'éssers humans de 2018 estableix, a l'article 8, que després de la primera entrevista amb el Cos de Policia, "si es determina que hi ha indicis o motius raonables per considerar que una persona és víctima del tràfic d'éssers humans, se la informarà de tots els seus drets". Es fa referència al subministrament d'informació sobre les condicions d'accés a l'assistència lletrada gratuïta. La informació s'ha de facilitar a la víctima en una llengua que compregui, si cal amb l'ajut d'un intèrpret. A més, en virtut de l'article 9 del Protocol d'actuació, una vegada identificades, les víctimes del tràfic han de ser informades dels seus drets i mesures en virtut de la Llei 9/2017 (vegeu l'apartat 177).

34. En matèria de menors, l'article 75, apartat 3, de la Llei 14/2019, del 15 de febrer del 2019, dels drets dels menors i adolescents, estableix que, durant el procediment penal, els menors han de ser informats dels seus drets, incloent-hi el dret a l'assistència lletrada gratuïta, dels serveis als quals poden accedir, així com del desenvolupament del procés.

35. La persona de referència nomenada pel departament pertinent del Ministeri d'Afers Socials una vegada identificada la víctima del tràfic (per als adults, l'Àrea de Polítiques d'Igualtat, i per als menors, l'Àrea d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, vegeu l'apartat 179) és responsable d'ajudar la víctima amb els procediments, incloent-hi informar-la sobre els seus drets. També pot proporcionar informació a les víctimes el Servei d'Atenció a les Víctimes del Tràfic d'Éssers Humans (SAVTEH), així com el telèfon d'urgència (número 181), una de les funcions del qual és informar i assessorar el públic en general en casos de violència de gènere, tràfic d'éssers humans o altres situacions de violència (vegeu l'apartat 180).

36. El 2022 es va elaborar, en el marc de l'Orientació estratègica, un document informatiu sobre els drets de les víctimes del tràfic. S'hi esmenten diversos drets de les víctimes, com el període de recuperació i reflexió, el dret a l'assistència lletrada, el dret a la protecció durant la investigació i el procediment penal, i els drets específics de les víctimes menors d'edat. Està destinat a les víctimes potencials quan entren en contacte per primer cop amb les autoritats. Un altre document ha estat dissenyat per als professionals sobre la informació que cal donar a les víctimes. El GRETA celebra l'adopció d'aquests documents, que pretenen facilitar la informació de les víctimes detectades a Andorra sobre els seus drets. Tot i això, assenyalava que el document destinat a les víctimes s'hauria de desenvolupar més. Alguns drets essencials, com ara el dret a obtenir una indemnització o el principi de no sanció, no s'hi esmenten. En el moment de la visita del GRETA, el document no contenia cap explicació del que implica el període de recuperació i reflexió per a les víctimes en situació irregular, i només estava disponible en català.

37. Un fullet per a les víctimes potencials del tràfic que conté informació sobre el tràfic i consells de prevenció, una presentació del SAVTEH i el número de telèfon d'urgència (número 181) s'havia desenvolupat el 2018 i ara està disponible en més idiomes (català, anglès, espanyol, francès i ucraïnès).²⁶ Informació similar també està disponible en català al lloc web del Ministeri d'Afers Socials.²⁷

²⁴ Vegeu l'informe explicatiu del Conveni, apartats 160-162.

²⁵ Vegeu el 8è informe general sobre les activitats del GRETA, apartats 168 i 169.

²⁶ Enllaç al fullet en [francès](#) i en [anglès](#).

²⁷ <https://www.aferssocials.ad/igualtat>

38. En els procediments penals, si la víctima no comprèn la llengua en què se l'interroga, la seva declaració s'ha de prendre amb l'assistència d'un intèrpret designat pel tribunal (article 73 del Codi de procediment penal, CPP). El cost de l'intèrpret és a càrrec de l'Estat. Hi ha una llista d'intèrprets i traductors jurats elaborada pel Govern, així com una llista més àmplia elaborada pel poder judicial. En cas necessari, també es poden utilitzar les llistes d'intèrprets i traductors de la comunitat autònoma de Catalunya (Espanya). Diversos interlocutors van indicar que, per regla general, l'accés a un intèrpret no planteja problemes a Andorra, tret del cas de determinades llengües, com el xinès.

39. La Llei 9/2017 també preveu un servei de traducció i interpretació a través del SAVTEH al qual poden accedir les víctimes, en particular per als seus tràmits administratius o les necessitats dels procediments civils o administratius. El GRETA ha estat informat que el SAVTEH ha signat un contracte amb una empresa privada de traducció i interpretació amb aquesta finalitat.

40. **El GRETA celebra els esforços efectuats per garantir el dret a la informació de les víctimes del tràfic i considera que les autoritats andorranes haurien de prendre mesures addicionals per garantir que les presumptes víctimes del tràfic rebin informació de forma proactiva, tan aviat com entrin en contacte amb una autoritat competent. Aquesta informació hauria de tenir en compte l'edat de la víctima, la seva maduresa, la seva capacitat intel·lectual i emocional, el seu nivell d'alfabetització i qualsevol discapacitat mental, física o d'un altre tipus que pugui afectar la seva capacitat de comprensió. La informació s'ha de facilitar independentment de la capacitat o voluntat de la víctima de cooperar en el procediment penal i ha d'abastar el dret a un període de recuperació i reflexió, els serveis i les mesures de suport disponibles, el dret a l'assistència lletrada, el procediment d'indemnització, i els altres recursos i procediments civils i administratius pertinents.**

41. **El GRETA també considera que les autoritats haurien de millorar el contingut del document informatiu per a les víctimes del tràfic sobre els seus drets, de manera que cobreixi tots els drets de les víctimes (incloent-hi el dret a interposar una demanda civil, el dret a una indemnització i el principi de no sanció), que estigui disponible en diversos idiomes, que presenti el contingut d'aquests drets de forma senzilla i que expliqui com exercir-los.**

3. Assistència d'un advocat defensor i assistència lletrada gratuïta (article 15)

42. L'article 15, apartat 2 del Conveni obliga les parts a preveure, en el seu dret intern, el dret a l'assistència d'un advocat defensor i a l'assistència lletrada gratuïta per a les víctimes del tràfic. Com que els procediments judicials i administratius són sovint molt complexos, l'assistència d'un advocat defensor és una mesura necessària perquè les víctimes puguin fer valer els seus drets de manera efectiva. Les condicions en què es presta aquesta assistència lletrada gratuïta han de ser determinades per cada part del Conveni. A més de l'article 15, apartat 2, del Conveni contra el tràfic d'éssers humans, les parts han de tenir en compte l'article 6 del Conveni europeu de drets humans (CEDH). Tot i que l'article 6, apartat 3, lletra c, del CEDH només preveu l'assistència gratuïta d'un advocat d'ofici per a l'acusat en causes penals, la jurisprudència del Tribunal Europeu de Drets Humans²⁸ reconeix també, en determinades circumstàncies, el dret a l'assistència gratuïta d'un advocat d'ofici en causes civils, sobre la base de l'article 6, apartat 1 del CEDH. Així, fins i tot en absència de legislació que concedeixi el benefici d'un advocat d'ofici en matèria civil, correspon al jutge apreciar si l'interès de la justícia exigeix que un litigant indigent rebi assistència gratuïta d'un advocat defensor quan no pugui pagar els honoraris d'un advocat.

43. Els informes del GRETA subratllen la importància de nomenar un advocat tan aviat com hi hagi motius raonables per creure que una persona és víctima del tràfic, abans que aquesta persona faci una declaració oficial i/o decideixi si coopera o no amb les autoritats. L'accés ràpid a l'assistència lletrada també és important perquè les víctimes puguin entaular accions civils d'indemnització o reparació.²⁹

44. A Andorra, el Reglament del dret a la defensa i a l'assistència tècnica lletrades regula l'accés a l'assistència lletrada davant dels tribunals en matèria civil, administrativa i penal, així com davant el Cos de Policia en matèria penal. L'última versió d'aquest Reglament, resultant del Decret 98/2021, del 24 de març del 2021, garanteix explícitament a les víctimes del tràfic l'accés a l'assistència lletrada per a "tots

²⁸

Sentència *Airey contra Irlanda*, 9 d'octubre de 1979.

²⁹

Vegeu el 8è informe general sobre les activitats del GRETA, apartat 167.

els processos que portin causa, directament o indirectament, de la seva situació de víctima".³⁰ L'assistència lletrada cobreix també els procediments d'execució d'una condemna, així com les costes judicials i els honoraris dels pèrits. En virtut del Reglament (article 18, apartat 3), aquest dret es garanteix a totes les víctimes, amb independència de la seva nacionalitat o de la seva situació d'immigració, i des del moment de la seva detecció.

45. Segons l'article 19, apartat 4 del Reglament, l'assistència lletrada és gratuïta, és a dir, va a càrrec de l'Estat per a totes les víctimes del tràfic d'éssers humans.

46. L'assistència lletrada és prestada per advocats nomenats per l'autoritat judicial i que consten a les llistes d'advocats del torn de guàrdia o d'advocats del torn d'ofici elaborades pel Col·legi d'Advocats d'Andorra. El GRETA va ser informat que els advocats que consten en aquestes llistes han de tenir un mínim de dos anys d'experiència en la professió i estan obligats a seguir una formació específica en matèria de procediment penal. Com es va esmentar en el segon informe del GRETA, no hi ha una formació especialitzada en tràfic impartida pel Col·legi d'Advocats per als advocats, ni plans per desenvolupar aquesta formació en el futur, cosa que es justifica per la manca de casos en aquest àmbit.³¹ Segons les autoritats, es va convidar els advocats, a través del Col·legi d'Advocats, a la formació sobre tràfic organitzada per les autoritats el 2022 (vegeu l'apartat 109).

47. També es pot obtenir informació i assessorament lletrat gratuït a través del SAVTEH, o com a part de la línia d'ajuda setmanal gratuïta organitzada pel Col·legi d'Advocats, oberta a qualsevol persona, incloses les víctimes del tràfic.³²

48. El GRETA va mostrar la seva preocupació en saber que en el presumpte cas de tràfic detectat el maig del 2021 (vegeu l'apartat 85) no s'havia proporcionat un advocat a la víctima durant la seva entrevista amb el Cos de Policia, ni se l'havia informat d'aquest dret. Segons les autoritats, aquesta deficiència es devia al desconeixement del Reglament del dret a la defensa i a l'assistència tècnica lletrades del 2021, atesa la seva adopció recent.

49. **Alhora que acull amb satisfacció l'adopció del Decret 98/2021, que consagra el dret a l'assistència lletrada de les víctimes del tràfic, el GRETA considera que les autoritats andorranes han d'intensificar els esforços per garantir el dret a l'assistència d'un advocat defensor i a l'assistència lletrada gratuïta per a les víctimes del tràfic de manera efectiva, i en particular:**

- **Garantir que es presti sistemàticament assistència lletrada tan aviat com hi hagi motius raonables per creure que una persona és víctima del tràfic i abans que aquesta persona hagi de decidir si coopera amb les autoritats i/o fa una declaració oficial o no.**
- **Conscienciar els membres de les forces de l'ordre, els fiscals i els batlles sobre el dret de les víctimes del tràfic a l'assistència d'un advocat defensor i a l'assistència lletrada gratuïta.**
- **Animar el Col·legi d'Advocats d'Andorra a desenvolupar una formació sobre el tràfic d'éssers humans per als advocats susceptibles de prestar assistència lletrada a les víctimes del tràfic.**

³⁰ <https://leslleis.com/R20210324B> (en català).

³¹ Vegeu l'apartat 27 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

³² Vegeu l'apartat 72 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

4. Assistència psicològica (article 12)

50. El tràfic i l'explotació poden tenir greus efectes psicològics i físics en les víctimes, com ara problemes de salut mental i la pèrdua d'autoestima. L'assistència psicològica és necessària per ajudar les víctimes a superar el trauma sofert, recuperar-se de forma duradora i reintegrar-se en la societat. Algunes víctimes necessiten suport terapèutic a llarg termini a causa de la violència que han patit. Cada víctima del tràfic s'hauria de sotmetre a una avaluació clínica, duta a terme per un metge experimentat, adreçada en particular a determinar la disposició de la víctima a participar en un programa terapèutic.³³ En el cas dels menors víctimes del tràfic, cal recórrer a psicòlegs infantils especialitzats.

51. A Andorra, en virtut de l'article 8 de la Llei 9/2017, les víctimes identificades per les autoritats es beneficien d'assistència psicològica durant i després del període de recuperació i reflexió, així com d'una cobertura sanitària amb dret al reemborsament del 100% de les despeses sanitàries. Aquestes mesures no es poden condicionar a la voluntat de la víctima de testificar en un procediment penal. El GRETA assenyalava que el dret a l'assistència psicològica s'esmenta als documents sobre els drets de les víctimes (vegeu l'apartat 36).

52. En aplicació del Protocol d'actuació, la persona de referència nomenada pel departament competent del Ministeri d'Afers Socials després de la identificació de la víctima (vegeu l'apartat 177) organitzarà la prestació d'assistència psicològica gratuïta. Segons les autoritats, aquesta assistència serà prestada per un psicòleg o psiquiatre, segons el cas, durant el temps que sigui necessari.

53. Als menors víctimes, tant si estan acompanyats en famílies d'acollida com al Centre Residencial d'Acció Educativa La Gavernera (vegeu els apartats 163 i 164), se'ls proporcionarà assistència psicològica.

5. Accés a l'ocupació, a la formació professional i a l'educació (article 12)

54. L'article 12, apartat 4 del Conveni obliga els estats membres a facilitar l'accés al mercat laboral, a la formació professional i a l'educació a les víctimes del tràfic que resideixin legalment al país. Un factor important per a la recuperació i la integració social de les víctimes del tràfic és la seva capacitat econòmica, que es pot promoure a través de l'assistència a la recerca de feina, les microempreses i les empreses amb fins socials.³⁴ El GRETA ha subratllat la necessitat d'establir associacions entre els sectors públic i privat per crear oportunitats d'ocupació adequades per a les víctimes del tràfic.³⁵

55. A Andorra, ni la Llei 9/2017 ni el Protocol d'actuació consagren el dret de les víctimes del tràfic a accedir a l'ocupació o a una formació professional. Quant a l'accés a l'educació, la dita Llei esmenta entre els beneficis oferts a les víctimes del tràfic (o als fills i a les filles de víctimes adultes del tràfic) l'accés al sistema escolar per a les persones l'escolarització de les quals és obligatòria (de 6 a 16 anys). Els documents informatius sobre els drets de les víctimes (vegeu l'apartat 36) esmenten el dret de les víctimes a "intentar accedir al mercat laboral, a la formació professional i a l'educació".

56. Segons les autoritats, és possible treballar durant el període de recuperació i reflexió (30 dies renovables).³⁶ Després d'expirar aquest període, l'obtenció d'una feina per part de la víctima del tràfic és un requisit previ per a la concessió d'un permís de residència (vegeu l'apartat 186). Per tant, caldria que la víctima hagués trobat feina abans de l'expiració del període de recuperació i reflexió, cosa que sembla molt difícil en un espai de temps tan curt i donat l'estat de salut física i psicològica d'algunes víctimes.

57. Es va signar un protocol entre el SAVTEH i el Servei d'Ocupació d'Andorra (SOA), publicat el 22 de maig del 2022, per facilitar a les víctimes la recerca de feina; estableix un procediment de comunicació i coordinació entre les dos entitats, així com per fer-se càrrec de la víctima. Segons el Protocol, el SAVTEH ha d'informar el SOA de la situació d'una víctima del tràfic que cerqui feina. A continuació, el SOA ha d'assignar un tècnic d'orientació, que ajudarà la víctima a inscriure's al SOA i a trobar feina. L'assistència inclourà un diagnòstic personalitzat del perfil professional de la víctima, ofertes d'activitats i programes i mesures personalitzades per millorar l'ocupabilitat, fins i tot mitjançant formació professional.

³³ Vegeu OSCE, *Trafficking in Human Beings Amounting to Torture and Other Forms of Ill-Treatment* (2013), Viena, p. 115.

³⁴ Rebecca Surtees, NEXUS Institute, *Re/integration of trafficked persons: supporting economic empowerment*, Issue paper No. 4, Fundació Roi Baudouin (2012), síntesi en francès (p. 19-22).

³⁵ 8è informe general sobre les activitats del GRETA, apartat 183.

³⁶ Vegeu l'apartat 91 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

58. Quant a l'accés a l'educació, en la pràctica la persona de referència designada a l'Àrea d'Atenció a la Infància i l'Adolescència organitzarà l'accés a l'escolarització dels menors víctimes. Sigui en una família d'acollida o al Centre Residencial d'Acció Educativa La Gavernera, els menors víctimes del tràfic es beneficiarien de l'escolarització obligatòria (de 6 a 16 anys) i, si escau, de classes de llengua catalana i de seguiment psicopedagògic.

59. **Tot i que acull amb satisfacció la conclusió del Protocol entre el SAVTEH i el Servei Andorrà d'Ocupació, el GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de garantir l'accés efectiu al mercat laboral de les víctimes identificades del tràfic.**

6. Indemnització (article 15)

60. L'article 15, apartat 3, del Conveni estableix el dret de les víctimes a una indemnització. El concepte d'indemnització fa referència a la reparació econòmica del dany sofert. Aquest dany inclou tant els danys materials (per exemple, el cost de l'atenció mèdica) com els danys morals causats pel patiment. Tot i això, encara que el traficant ha de pagar una indemnització a la víctima, en la pràctica poques vegades es paga una indemnització completa, en particular perquè el traficant no ha estat identificat, ha desaparegut o ha organitzat la seva insolvència. Per tant, l'apartat 4 de l'article 15 estableix que les parts han d'adoptar mesures per garantir la indemnització de les víctimes. Els mitjans utilitzats per garantir la indemnització de les víctimes es deixen a discreció de les parts, que són responsables d'establir les bases jurídiques, el marc administratiu i els procediments de funcionament dels sistemes d'indemnització. Pel que fa a això, l'apartat 4 suggereix la creació d'un fons d'indemnització o l'establiment d'altres mesures o programes dedicats a l'assistència social i a la integració social de les víctimes, que es podrien finançar amb béns d'origen delictiu. Per establir el sistema d'indemnització, les parts es poden inspirar en el Conveni europeu sobre indemnització a les víctimes de delictes violents, que estableix que, quan la reparació no es pugui obtenir íntegrament d'altres fonts, l'Estat haurà de contribuir a la indemnització dels qui hagin patit lesions corporals greus o danys per a la salut com a conseqüència directa d'un delictes dolós de violència, així com dels que fossin a càrrec de la persona morta a conseqüència del delictes esmentat, encara que l'autor no pugui ser processat o castigat.

61. La indemnització té múltiples objectius, com ara la reparació econòmica del dany (lesió, pèrdua o un altre perjudici) causat per l'autor del delictes, l'accés a la justícia i l'empoderament de les víctimes. La indemnització també pretén castigar els traficants i dissuadir-los de cometre nous delictes. Per tant, exerceix un paper crucial en la lluita contra el tràfic, no només com a instrument de justícia reparadora, sinó també com a mitjà perquè els estats evitin les violacions dels drets humans i reconeixin el seu incompliment de les obligacions en matèria de drets humans.

62. Al final del procediment penal, les víctimes solen abandonar el país on van ser explotades. Això fa difícil la presentació de demandes civils d'indemnització. El procediment civil té altres desavantatges: per exemple, els costos són elevats, no hi ha assistència lletrada gratuïta ni serveis de suport per a les víctimes, i la càrrega de demostrar que la quantitat reclamada com a indemnització està justificada recau en el demandant. En conseqüència, els estats membres han de considerar l'adopció d'un procediment que reconegui el dret de les víctimes a obtenir una decisió sobre la seva indemnització pel traficant al procediment penal, dins d'un termini raonable.

63. Com es va esmentar en anteriors informes del GRETA,³⁷ a Andorra, qualsevol persona declarada culpable d'un delictes penal és també responsable civilment de la indemnització pels danys soferts (article 94 del Codi penal). Una víctima del tràfic pot reclamar una indemnització al traficant o traficants com a part del procés penal, ja sigui unint-se a l'acusació particular o privada o unint-se a l'actor civil. La reclamació es pot fer en qualsevol moment fins que els fets hagin estat qualificats pel fiscal (acte d'acusació). Les víctimes també poden reclamar una indemnització independentment del procediment penal, acudint als tribunals civils, però han d'esperar que el procediment penal hagi conclòs mitjançant sentència ferma o interlocutòria de sobreseïment. La Fiscalia està obligada a interposar una acció civil juntament amb l'acció penal, llevat que la víctima hagi interposat una acció civil o hagi renunciat expressament a les reclamacions civils.³⁸ El GRETA celebra el fet que la Fiscalia estigui obligada a interposar una acció civil en nom d'una víctima del tràfic.

³⁷ Vegeu l'apartat 99 del segon informe sobre Andorra i l'apartat 80 del primer informe sobre Andorra.

³⁸ Articles 14 a 21 del CPP.

64. La indemnització cobreix els danys físics, morals i materials patits per la víctima del tràfic. La quantia la determina cas per cas el tribunal, que té en compte els peritatges mèdics, psicològics i psiquiàtrics, així com totes les despeses de la víctima derivades del delictes penal. Segons les autoritats, es tenen en compte l'edat de la víctima i les possibilitats de recuperació.

65. Les víctimes que interposin una acció civil han d'estar representades per advocats inscrits en el Col·legi d'Advocats d'Andorra, tant si l'acció s'interposa en un procediment penal com davant dels tribunals civils. Com s'explica als apartats 44 i 45, les víctimes del tràfic tenen dret a assistència lletrada gratuïta en les condicions establertes al Reglament sobre el dret a la defensa i a l'assistència tècnica lletrades del 2021. Segons les autoritats andorranes, la sol·licitud d'indemnització es pot fer per mitjà d'un advocat o una advocada, encara que la víctima estrangera hagi tornat al seu país d'origen.

66. Una víctima del tràfic amb fins d'explotació laboral que vulgui recuperar el pagament dels salaris retinguts pel traficant o els traficants pot portar el cas davant els tribunals civils, que són competents en matèria de dret laboral. Segons les autoritats andorranes, aquesta possibilitat s'aplica a totes les persones, incloent-hi les que es troben en situació irregular i/o no tenen contracte de treball.

67. En aplicació del Protocol d'actuació, les víctimes del tràfic han de ser informades del dret a una indemnització i del seu dret a interposar una demanda civil tan aviat com siguin identificades. No obstant això, aquests drets no es detallen als documents informatius sobre els drets de les víctimes.

68. Les investigacions financeres són dutes a terme pel Cos de Policia (unitat especialitzada en delictes econòmics) amb l'autorització del batlle sempre que sigui necessari obtenir informació d'una entitat financera o persona física o jurídica subjecta al secret professional. A més, la Unitat d'Intel·ligència Financera d'Andorra és un òrgan independent encarregat, entre altres coses, de recopilar informació sobre moviments sospitosos de capitals i perseguir els autors de delictes de blanqueig de diners i finançament del terrorisme sancionats amb penes privatives de llibertat.

69. En cas de condemna, l'autoritat judicial està obligada a ordenar la confiscació dels béns o productes derivats del delictes de tràfic (article 70 del CP).³⁹ Les autoritats també poden embargar els actius financers dels quals hi hagi proves objectives suficients per creure que són producte del delictes (article 116 del CPP). Aquesta mesura és possible des de la primera fase del procediment. Tot i això, l'objectiu de la mesura provisional d'embargament és garantir la confiscació dels actius, i les víctimes no són indemnitzades amb els actius confiscats. En el marc de les altres mesures provisionals, el batlle pot concedir una ajuda, en forma de bestreta, a les víctimes o a les persones que en depenguin econòmicament, a càrrec de les persones acusades (article 118 del CPP).

70. Si el traficant no paga a la víctima la indemnització decidida pel tribunal, es pot obtenir l'embargament dels seus béns i salaris en un procediment civil. Si l'import d'aquests és insuficient per cobrir totes les penes pecuniàries, s'hauran de pagar en l'ordre següent: 1) reparació de danys i indemnització per perjudicis, 2) costes judicials, i 3) multes, la qual cosa subratlla la prioritat concedida a la indemnització i a la reparació de danys (article 176 del CPP).⁴⁰

71. Encara no hi ha una base jurídica per a la indemnització estatal de les víctimes en cas d'incompliment per part de l'autor del delictes, com ara un fons.⁴¹ Tot i que Andorra no és part del Conveni europeu sobre indemnització a les víctimes de delictes violents, el GRETA assenyalava que una recomanació recent del Comitè de Ministres del Consell d'Europa considera que els estats membres haurien de crear un mecanisme estatal d'indemnització per a les víctimes de delictes dolosos comesos amb violència en el seu territori.⁴²

72. És difícil avaluar l'eficàcia del sistema andorrà per indemnitzar les víctimes del tràfic, atesa la manca de casos confirmats per la justícia. En l'únic presumpte cas de tràfic detectat a Andorra per al qual finalment es va descartar la qualificació de tràfic (vegeu l'apartat 85), el Tribunal de Corts va condemnar solidàriament els autors a pagar a la víctima la suma de 5.400 euros en concepte d'indemnització per danys immaterials. Segons les autoritats, aquesta suma es va abonar a la víctima.

³⁹ Vegeu els apartats 100 i 103 del segon informe sobre Andorra.

⁴⁰ Vegeu l'apartat 100 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

⁴¹ Vegeu l'apartat 104 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

⁴² Recomanació CM/Rec(2023)2 del Comitè de Ministres als estats membres sobre drets, serveis i suport a les víctimes de delictes, adoptada el 15 de març del 2023, i la seva exposició de motius: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680aa8264.

73. El GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de prendre mesures addicionals per facilitar i garantir a les víctimes del tràfic l'accés efectiu a la indemnització, i en particular:

- **Informar adequadament i sistemàticament les víctimes del seu dret a reclamar una indemnització en procediments penals o civils (en relació amb les recomanacions dels apartats 40 i 41).**
- **Garantir que les víctimes rebin assistència lletrada i assistència lletrada gratuïta des de l'inici del procediment per poder exercir el dret a una indemnització (en relació amb la recomanació de l'apartat 49).**
- **Garantir que la recopilació de proves sobre el dany patit per la víctima, incloent-hi els beneficis econòmics derivats de l'explotació de la víctima, formi part de la investigació, amb vista a recolzar les demandes d'indemnització davant dels tribunals.**
- **Crear un fons que permeti a l'Estat indemnitzar les víctimes del tràfic en cas d'incompliment per part de l'autor o els autors del delictes.**

7. Investigacions, enjudiciaments, sancions i mesures (articles 22, 23 i 27)

74. Un dels objectius del Conveni és garantir que els casos de tràfic s'investiguin i enjudiciïn eficaçment. L'article 27, apartat 1, del Conveni estableix que la investigació o l'enjudiciament dels delictes de tràfic no dependran de les declaracions de les víctimes. L'objectiu és evitar que els traficants exerceixin pressions i amenaces sobre les víctimes per dissuadir-les de presentar una denúncia. Segons l'apartat 2, si l'autoritat competent davant la qual s'ha presentat la denúncia no exerceix ella mateixa jurisdicció sobre això, transmetrà sense demora la denúncia a l'autoritat competent de la part en el territori de la qual s'hagi comès el delictes. Finalment, segons l'apartat 3, cada part vetllarà perquè les organitzacions no governamentals i altres associacions que tinguin com a objectiu lluitar contra el tràfic d'éssers humans o protegir els drets humans puguin assistir i/o donar suport a la víctima (sempre que hi doni el seu consentiment) durant el procediment penal relatiu al delictes de tràfic.

75. L'article 23 obliga les parts a extreure les conseqüències de la gravetat dels delictes preveient sancions penals "efectives, proporcionades i dissuasives". A més, l'article 23, apartat 3, estableix l'obligació general que les parts adoptin les mesures necessàries per poder confiscar els instruments i els productes dels delictes de tràfic o per poder privar-ne els traficants (per exemple, mitjançant l'anomenada *confiscació civil*). Atès que el tràfic d'éssers humans gairebé sempre es duu a terme per obtenir un benefici material, les mesures per privar els traficants dels béns relacionats amb el delictes o que en resultin són un mitjà eficaç per combatre el tràfic. La confiscació dels béns dels delinqüents és essencial per reforçar l'efecte de la sentència i garantir el pagament d'una indemnització a la víctima. Els beneficis il·lícits procedents del tràfic que hagin estat identificats, embargats i confiscats s'han d'utilitzar per indemnitzar les víctimes del tràfic, sigui directament o a través d'un fons d'indemnització per a les víctimes.

76. A més, l'article 22 del Conveni exigeix a les parts que garanteixin que les persones jurídiques puguin ser considerades responsables dels delictes de tràfic comesos en el seu profit per qualsevol persona física, actuant a títol individual o com a part d'un òrgan de la persona jurídica, que ostenti un càrrec directiu al si de la dita persona jurídica. La responsabilitat que preveu aquest article pot ser penal, civil o administrativa.

77. Amb la Llei 9/2017, de mesures per lluitar contra el tràfic d'éssers humans i protegir-ne les víctimes, la legislació andorrana tipifica com a delictes el tràfic d'éssers humans amb fins d'explotació sexual (article 157 *bis* del CP), d'extracció d'òrgans (article 121 *bis* del CP) i d'esclavitud o de servitud (article 134 *bis* del CP).⁴³ Amb l'adopció de la Llei 45/2022, del 22 de desembre del 2022 (vegeu-ne l'apartat 15), la tipificació es va ampliar al tràfic amb fins de treball o serveis forçats i de mendicitat (article 134 *bis* del CP). El tràfic amb fins d'activitats il·legals no es tipifica com a delictes, cosa que, com ja va assenyalar el GRETA en el segon informe, pot exposar les víctimes del tràfic a ser processades i soscavar l'aplicació del principi de

78. Els delictes de tràfic referits no esmenten que el consentiment de la víctima del tràfic d'éssers humans a l'explotació prevista sigui irrellevant. No obstant això, aquest principi forma part integrant de la definició de tràfic que figura al Conveni. El GRETA creu que seria avantatjós declarar explícitament a la Llei que el consentiment és irrellevant per determinar si s'ha comès el delicte de tràfic d'éssers humans. Afirmar aquest principi essencial a la Llei podria facilitar-ne l'ús per part d'investigadors, fiscals i batlles a l'hora de tractar casos de tràfic i permetre un enfocament més coherent. De fet, el consentiment és un factor important en diferents fases dels casos de tràfic, per exemple: si les víctimes es neguen a identificar-se com a tals perquè consideren que han consentit l'explotació, a l'hora de decidir si investigar i enjudiciar un cas com a tràfic quan la víctima ha consentit aparentment l'explotació o a l'hora de decidir la pena que s'ha d'imposar als traficants quan s'afirma que la víctima va consentir-hi.⁴⁵

79. Tot i que celebra els esforços fets per transcriure a la legislació nacional les finalitats del tràfic establertes al Conveni, el GRETA considera que les autoritats andorranes haurien d'establir explícitament que el consentiment de la víctima a l'explotació prevista és irrellevant (article 4.b del Conveni) i garantir que el tràfic amb fins d'activitats il·legals pugui ser enjudiciat i condemnat en virtut del dret penal.

80. Qualsevol que sigui la finalitat de l'explotació, el tràfic es castiga amb penes de dos a sis anys de presó. Les circumstàncies agreujants basades en el dret penal general s'apliquen quan la víctima és especialment vulnerable a causa de la seva edat, del seu estat físic o mental, o de la seva discapacitat, quan el delicte és comès per un funcionari públic en l'exercici de les seves funcions, o quan és comès per una organització o associació de més de dos persones.⁴⁶ A més, des de l'esmentada Llei 45/2022, es preveu explícitament que quan la víctima del tràfic sigui menor de 18 anys o sigui especialment vulnerable a causa del seu estat físic o mental, o d'una discapacitat, haurà d'aplicar-se la meitat superior de la pena, és a dir, de quatre a sis anys de presó. Poden aplicar-se circumstàncies atenuants, per exemple si l'acusat coopera amb el procés judicial o repara anticipadament el dany causat a la víctima,⁴⁷ o si el condemnat és menor de 21 anys.⁴⁸

81. A Andorra, només les persones físiques són penalment responsables. No obstant això, el tribunal pot imposar sancions a les persones jurídiques, com ara el nomenament d'un administrador judicial, la dissolució o suspensió de l'estructura, o la prohibició de rebre ajuts públics.⁴⁹ La Unitat d'Intel·ligència Financera (Uifand) s'ha pronunciat a favor de la introducció d'una responsabilitat penal de les persones jurídiques⁵⁰ i el GRETA ha estat informat que s'estan duent a terme converses per desenvolupar el marc jurídic. **El GRETA considera que les autoritats han de continuar els seus esforços per introduir la responsabilitat penal de les persones jurídiques, ja que és un element important per millorar la resposta de la justícia penal en la lluita contra el tràfic d'éssers humans.**

82. Les investigacions penals es poden iniciar *ex officio* o per denúncia prèvia de la víctima, tal com estableix l'article 14 del CPP. Aquest mateix article permet a les associacions emprendre accions legals per defensar interessos col·lectius,⁵¹ però no per defensar interessos individuals (a diferència de les associacions especialitzades en la defensa dels drets de la dona, que poden actuar per defensar els interessos individuals de les víctimes de violència de gènere o domèstica).⁵²

83. Les investigacions sobre el tràfic d'éssers humans es confien a la Unitat de Delictes contra les Persones (Cos de Policia), que pot utilitzar tècniques especials de recerca amb l'autorització del jutge d'instrucció. Entre elles figuren les escoltes telefòniques o la intercepció d'altres formes de comunicació,⁵³ així com els lliuraments vigilats.⁵⁴ La infiltració està permesa per a determinats delictes enumerats a l'article

⁴⁴ Vegeu l'apartat 114 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

⁴⁵ ONUDC, Issue Paper, "The role of consent in the Trafficking in Persons Protocol", p. 80. Es pot consultar a l'adreça següent: www.unodc.org/documents/human-trafficking/2014/UNODC_2014_Issue_Paper_Consent.pdf.

⁴⁶ Article 30 del CP.

⁴⁷ Article 29 del CP.

⁴⁸ Article 4 de la Llei del 22 d'abril de 1999.

⁴⁹ Article 71 del CP.

⁵⁰ Gerard del Castillo, "La Uifand demana que la persona jurídica tingui responsabilitat penal", *Diari d'Andorra*, 16 de maig del 2021 (en català).

⁵¹ Vegeu l'apartat 105 del primer informe del GRETA sobre Andorra.

⁵² Llei 1/2015, del 15 de gener del 2015, per l'eradicació de la violència de gènere i de la violència domèstica.

⁵³ Article 87 del CPP.

⁵⁴ Article 122 bis del CPP.

122 *ter* del CPP, com el terrorisme o l'abús sexual de menors, però no sembla possible en el cas del tràfic.⁵⁵

84. No és possible utilitzar el procediment de declaració de culpabilitat en els casos de tràfic, de conformitat amb els articles 163 i següents del CPP.

85. Com ja s'ha esmentat, un primer presumpte cas de tràfic va ser jutjat pels tribunals andorrans el 2022. Al requadre següent s'ofereix més informació sobre el cas.

Referència: Tribunal Superior de Justícia, sentència 22-2022 del 28 d'octubre de 2022

Fets:

Víctima: una dona, de nacionalitat estrangera, resident a Espanya.

Acusat: dues persones (un home i una dona, de nacionalitat estrangera, residents a Espanya).

Tipus d'explotació: tràfic amb fins d'explotació sexual.

Altres fets destacables: captació en línia i utilització de les plataformes de serveis sexuals.

La víctima, que tenia dificultats econòmiques, ha estat captada per les persones acusades després de respondre a un anunci publicat en una xarxa social eròtica (*mileroticos.com*) que proposava prostituir-se a Andorra. La víctima va arribar a Andorra amb els seus propis mitjans. Les persones acusades van llogar un apartament a Andorra la Vella en una plataforma de lloguer en línia (*booking.com*) i van organitzar la cerca de clients en un lloc web de trobades (*passion.com*). Encara que la tarifa acordada inicialment amb la víctima era de 200 €/hora, de la qual els acusats recuperarien el 50 %, la tarifa negociada amb els clients va ser finalment inferior. Al final del primer dia, va esclatar una discussió violenta entre la víctima, que volia marxar i recuperar els diners que havia guanyat, i les persones acusades, que es van negar a pagar la víctima i li exigien que continués prestant els serveis per als quals s'havien compromès amb nous clients.

Procediment: la investigació es va iniciar el maig de 2021, després d'una trucada dels veïns al servei d'urgència del Cos de Policia pels actes de violència. El Tribunal de Corts va dictar sentència el 29 de juny de 2022. Les parts (fiscalia i defensa) van apel·lar davant del Tribunal Superior de Justícia que va dictar sentència el 29 d'octubre de 2022. La durada del procediment penal va ser d'un any i cinc mesos. La víctima va tornar ràpidament al seu país de residència i no va prestar declaració durant el judici. No va ser assistida per un advocat ni va intervenir com a part civil.

Resultat incriminadori: en primera instància, les persones acusades van ser acusades de:

- tràfic d'éssers humans amb finalitat d'explotació sexual (article 157bis del CP);
- lesions (article 115.2 del CP);
- afavoriment de la prostitució (article 151.1 del CP);
- proxenetisme (article 152.1 del CP), amb la circumstància d'haver-se'n lucrati (article 153 del CP);
- furt amb violència i intimidació (article 204 del CP).

Decisió: les persones acusades van ser condemnades per lesions voluntàries, afavoriment de la prostitució i proxenetisme. La qualificació de tràfic es va descartar en primera instància i en apel·lació, ja que no es va provar un dels elements del delictes (en aquest cas l'element dels mitjans). Segons la sentència del Tribunal Superior de Justícia:

- l'engany no podia caracteritzar-se pel fet que no s'hagués respectat la tarifa de 200 euros/hora, ja que les persones acusades no tenien cap mena d'experiència en el camp del proxenetisme i no podien haver sabut que el preu acordat era exagerat o il·lusori;
- l'anunci utilitzat per captar la víctima no era dirigit a dones o grups particulars per la seva vulnerabilitat, i l'existència de deutes de la víctima, que les persones acusades desconeixien, no era suficient per col·locar la víctima en una situació de vulnerabilitat;
- no es va utilitzar la violència o la coacció per captar, transportar o traslladar la víctima, sinó posteriorment, durant la disputa pel pagament dels serveis sexuals i la seva continuació.

Sentències: en apel·lació, es van reduir les sentències de les persones acusades. L'home va ser condemnat a 5 anys de presó ferma i a una multa de 3.000 euros. La dona va ser condemnada a 2 anys i mig de presó ferma i 3.000 euros de multa. Es va tenir en compte el fet que era menor de 21 anys en el moment dels fets, que va participar en grau més baix a la comissió dels delictes i que estava sota la influència del seu cònjuge coautor. Es va imposar una pena accessòria de 10 anys de prohibició de contacte amb la víctima, així com 20

anys d'exclusió del territori andorrà.

Indemnització: el Tribunal de Corts va condemnar les persones acusades solidàriament a pagar a la víctima la quantitat de 5.140,85 euros en concepte d'indemnització pel dany moral patit a conseqüència dels delictes esmentats, la qual cosa va ser confirmada en apel·lació.

86. També es va informar el GRETA que s'havia obert una investigació sobre el suposat ús de mitjans electrònics per reclutar víctimes del tràfic, però que no havia tingut èxit. A més, en el moment de la visita del GRETA, es va cridar l'atenció del Govern sobre la situació dels treballadors estrangers destinats al sector de la construcció, les condicions de treball i allotjament dels quals eren contràries a la legislació andorrana i incompatibles amb la dignitat humana (vegeu l'apartat 152). Segons els comentaris de les autoritats sobre el projecte d'informe, es van obrir diligències penals contra el gerent pels delictes menors d'imposició de condicions de treball degradants o perilloses i abusives (articles 249 i 250 del CP). El cas, que afecta una desena de víctimes, s'investiga. **El GRETA desitja que se'l mantingui informat sobre aquest cas.**

87. El GRETA també ha tingut coneixement d'un cas ocorregut el 2020, que s'assemblava a l'explotació laboral i va ser àmpliament difós als mitjans de comunicació.⁵⁶ Arran d'un greu accident en què es va veure implicat un treballador agrícola, es van incoar diligències penals contra el gerent de l'explotació. Va resultar que el treballador, de nacionalitat estrangera, havia estat contractat pel gerent, per a qui havia treballat durant set anys sense contracte de treball, permís de residència ni cobertura social. Treballava de 6.30 a 20.00 h (és a dir, 13.30 hores al dia), sense pausa diària, només tenia mig dia de descans setmanal (els diumenges a la tarda) i no gaudia de vacances anuals. Durant un temps, va viure en una petita habitació sense calefacció al domicili del gerent, amb el lloguer descomptat directament del salari. Cada mes rebia 1.200 euros nets en efectiu (cosa que correspon a menys de 3 € per hora treballada). L'informe forense elaborat en el marc del procediment judicial va constatar que la víctima presentava un lleuger dèficit mental i dificultats de raonament. Tot i aquests fets d'explotació greu, el gerent de l'explotació va ser condemnat per un delictes d'imposició de condicions de treball abusives (article 250 del CP) després d'un judici ràpid davant d'un únic batlle, i va ser condemnat a una pena de dos mesos de presó. La determinació de la responsabilitat civil estava en curs en el moment en què les autoritats van enviar els comentaris sobre el projecte d'informe, indicant que la víctima havia rebut 15.000 euros a títol de provisió. A més, se li va regularitzar la situació administrativa i se li va concedir un permís de residència i treball per diversos anys, així com la cobertura del 100% de les despeses sanitàries i altres mesures materials d'assistència.

88. El GRETA celebra els esforços efectuats per les autoritats per processar el primer presumpte cas de tràfic d'éssers humans a Andorra. Tot i això, li preocupa que els tribunals puguin interpretar el tràfic de forma restrictiva. Diversos interlocutors també van subratllar que moltes víctimes d'explotació o tràfic no presentarien una denúncia per por de perdre la feina o de no trobar-ne una altra (vegeu també l'apartat 154). Tot i això, com que en la pràctica l'obertura d'una investigació depèn d'una denúncia de la víctima o, almenys, de la seva cooperació en el procediment, el resultat és que no hi ha casos de tràfic dels quals s'ocupin els tribunals.

89. **El GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de prendre mesures per reforçar la resposta de la justícia penal en matèria de tràfic d'éssers humans, incloent:**

- **Garantir que els delictes de tràfic, per a totes les formes d'explotació, s'investiguin amb promptitud i de manera proactiva, independentment que la víctima presenti una denúncia o no.**
- **Utilitzar tècniques especials d'investigació per reunir proves materials, documentals, financeres i digitals, a fi de no basar-se exclusivament en declaracions de víctimes o testimonis.**
- **Garantir que els delictes de tràfic s'enjudiciïn com a tals i no com a delictes menys**

greus, sempre que les circumstàncies del cas ho permetin, i que donin lloc a penes efectives, proporcionades i dissuasives per als condemnats.

- **Intensificar la formació i la conscienciació dels membres de les forces de l'ordre, dels fiscals i dels batlles sobre el tràfic d'éssers humans, en particular sobre els diferents elements constitutius del delict.**

8. Disposició de no sanció (article 26)

90. En virtut de l'article 26 del Conveni, les parts han de preveure la possibilitat de no imposar sancions a les víctimes del tràfic per haver participat en activitats il·lícites quan hagin estat obligades a fer-ho. Com ja ha assenyalat el GRETA, el fet de tractar les víctimes com a delinqüents no només contravé les obligacions de l'Estat de proporcionar assistència i serveis a les víctimes, sinó que també dissuadeix les víctimes de presentar-se i cooperar amb els organismes encarregats de fer complir la llei i, per tant, va en contra de les obligacions dels estats d'investigar i d'enjudiciar els traficants.⁵⁷ A més, el GRETA assenyalava que l'absència d'una disposició específica sobre la no sanció de les víctimes del tràfic comporta el risc que el procediment aplicat a les víctimes variï en funció del fiscal encarregat del cas.

91. A Andorra, durant el període de referència es van produir avenços significatius en relació amb el principi de no sanció. La reforma del CP resultant de la Llei 45/2022, de 22 de desembre del 2022, va introduir una disposició de no sanció en els diferents articles que tipifiquen com a delict el tràfic (articles 157 *bis*, 121 *bis* i 134 *bis* del CP). Cadascun d'aquests articles estableix ara que "la víctima del tràfic d'éssers humans queda exclosa de responsabilitat criminal per les infraccions penals que hagi comès en la situació d'explotació sempre que la seva participació hagi estat conseqüència directa de la situació de violència, intimidació, engany o abús a què hagi estat sotmesa o hi concorri alguna de les circumstàncies excloents de la responsabilitat criminal previstes a l'article 27 del Codi penal".⁵⁸

92. L'article 27 del Codi penal estableix una sèrie de causes de manca de responsabilitat penal, entre les quals hi ha "obrar impulsat per una por insuperable".⁵⁹ En el moment de l'avaluació anterior, el GRETA temia que el concepte de por insuperable no cobrís totes les situacions a què s'enfronten les víctimes del tràfic i dificultés l'aplicació del principi de no sanció. Les condicions perquè es constitueixi la por insuperable van ser aclarides recentment per la jurisprudència, és a dir, "la presència d'un mal que col·loqui el subjecte en una situació de temor, que aquest temor sigui inspirat en un fet efectiu, que sigui insuperable, en el sentit de no controlada o dominable per l'home mig, que la por hagi estat l'únic mòbil de l'acció".⁶⁰

93. En matèria administrativa, segons l'article 7 de la Llei 9/2017, durant el període de recuperació i reflexió i durant el procediment d'identificació, la víctima no podrà ser objecte de cap mesura policial administrativa.

94. Tenint en compte la introducció recent d'una disposició relativa a la no sanció, ni el Protocol d'actuació ni els documents informatius per a les víctimes i els professionals esmenten el principi de no sanció de les víctimes. Tampoc sembla que aquesta qüestió s'hagi abordat durant els cursos de formació sobre tràfic del 2019, el 2021 i el 2022.

95. El GRETA celebra la introducció d'una disposició específica de no sanció de les víctimes del tràfic, responenent així a una recomanació que va formular anteriorment i que hauria d'eliminar les dificultats relacionades amb l'aplicació de la noció de por insuperable. **El GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de continuar els esforços per proporcionar formació i orientació als agents de l'ordre, els fiscals i els batlles sobre l'abast del principi de no sanció.**

9. Protecció de les víctimes i dels testimonis (articles 28 i 30)

96. Segons l'article 28 del Conveni, les parts han d'adoptar les mesures necessàries per garantir una protecció eficaç i adequada contra possibles represàlies o intimidacions a les víctimes i testimonis del tràfic, així com als membres de les organitzacions de la societat civil que donen suport a les víctimes durant el

⁵⁷ Vegeu el segon informe general sobre les activitats del GRETA, apartat 58.

⁵⁸ Traducció no oficial.

⁵⁹ Vegeu l'apartat 123 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

⁶⁰ Tribunal Superior de Justícia d'Andorra, sentència del 15 de setembre del 2022, núm. 16-2022.

procediment penal i, si escau, als familiars de les víctimes. La intimidació de víctimes i testimonis gairebé sempre té com a objecte impedir que es presentin proves contra els acusats. La protecció pot adoptar diverses formes (protecció física, assignació d'un lloc de residència nou, canvi d'identitat, etc.) i depèn d'una avaluació dels riscos per a les víctimes i els testimonis. A més, l'apartat 3 d'aquest article estableix que un menor víctima s'ha de beneficiar de mesures especials de protecció tenint en compte l'interès superior. Pel que fa al període d'aplicació de les mesures de protecció, el Conveni es refereix de manera no exhaustiva al període d'investigació i d'enjudiciament o al període posterior a aquests últims. El període durant el qual cal aplicar les mesures de protecció depèn de les amenaces que pesin sobre les persones afectades. Finalment, atès el caràcter sovint internacional del tràfic d'éssers humans i l'extensió reduïda del territori d'alguns estats, l'apartat 5 anima les parts a celebrar acords o arranjaments amb altres estats per aplicar l'article 28.

97. D'altra banda, en virtut de l'article 30 del Conveni, les parts estan obligades a adaptar el seu procediment judicial per protegir la intimitat de les víctimes i garantir-ne la seguretat, així com a adoptar mesures de protecció específiques per als menors víctimes. Mentre que les mesures previstes a l'article 28 es refereixen a la protecció extrajudicial, les mesures previstes a l'article 30 es refereixen a les mesures processals que s'han d'adoptar. De conformitat amb el Conveni europeu de drets humans i la jurisprudència del Tribunal Europeu de Drets Humans, es poden utilitzar els mitjans següents per assolir els objectius de l'article 30: vistes no públiques, tècniques audiovisuals, testimonis gravats i testimonis anònims.

98. El sistema de protecció de les víctimes i testimonis del tràfic a Andorra no ha canviat.⁶¹ Segons el Protocol d'actuació (articles 5, 6, 8 i 9), des del moment que hi hagi motius raonables per sospitar que una persona és víctima del tràfic i durant tot el procediment d'identificació, s'aplicaran les mesures de protecció i assistència previstes pel Protocol, així com totes les mesures necessàries per garantir la protecció dels drets de la víctima potencial i assegurar la ruptura dels vincles amb l'entorn dels traficants. A més, tan aviat com s'identifiqui una víctima del tràfic, les autoritats competents portaran a terme una avaluació del risc de la víctima i adoptaran totes les mesures necessàries per proporcionar la protecció adequada contra possibles actes de represàlia o intimidació, durant i després de la investigació i el procediment judicial, incloent-hi la protecció de la informació personal relacionada amb la víctima i, si escau, la protecció física. Els interrogatoris amb les víctimes han de ser confidencials i s'han de fer en condicions adaptades a l'edat, el sexe i les circumstàncies personals de la víctima.

99. Durant el procediment penal, el tribunal pot adoptar mesures de protecció, possiblement per recomanació de la policia, la fiscalia o els serveis socials. En particular, es pot ordenar a la persona acusada que abandoni el país durant la fase d'instrucció.⁶² La identitat de les víctimes es pot protegir amb un pseudònim i poden prestar declaració a porta tancada o per videoconferència per evitar la confrontació directa amb les persones acusades. El GRETA ha estat informat que la videoconferència és àmpliament utilitzada. A més, durant els interrogatoris i les vistes, es pot requerir la presència d'un educador social i un psicòleg, i un membre de la societat civil pot prestar assistència si la víctima així ho desitja.

100. Quan la víctima és un menor, cal adoptar mesures de protecció específiques en aplicació de la Llei sobre els drets del menor i del Protocol d'actuació (vegeu els apartats 128 i següents).

101. La protecció de les víctimes durant el procediment s'esmenta tant als documents informatius sobre els drets de les víctimes (vegeu l'apartat 36) com durant la formació anual sobre el tràfic.

102. En el cas de presumpte tràfic detectat el 2021, la víctima no va participar en un acarament ni va declarar a la vista, d'acord amb els seus desitjos. A més de les penes de presó, el tribunal va imposar una prohibició de deu anys de contacte amb la víctima (vegeu l'apartat 85).

103. **El GRETA fa una crida a les autoritats andorranes perquè continuïn garantint que totes les mesures de protecció de les víctimes de delictes penals es posin efectivament a disposició de les víctimes i testimonis del tràfic, a fi d'evitar que siguin objecte de represàlies i intimidació durant la investigació, així com durant i després dels procediments judicials.**

10. Autoritats especialitzades i organismes de coordinació (article 29)

⁶¹ Vegeu els apartats 134-137 del segon informe del GRETA sobre Andorra; apartats 109-111 del 1r informe del GRETA sobre Andorra.
⁶² Articles 110.2 d i 111 del CPP.

104. L'article 29, apartat 1, del Conveni exigeix a les parts que adoptin les mesures necessàries per promoure l'especialització de persones o entitats en la lluita contra el tràfic i en la protecció de les víctimes. Cada país ha de tenir un nombre suficient d'especialistes en la lluita contra el tràfic dotats dels recursos adequats. En la mesura que sigui possible, les autoritats especialitzades i els organismes de coordinació haurien d'estar integrats per homes i dones. Per lluitar eficaçment contra el tràfic i protegir les seves víctimes, és essencial garantir que aquest personal rebi la formació adequada.

105. Dins del Departament de Policia, el Grup de Delictes contra les Persones (format per cinc persones, tres de les quals són dones) s'encarrega de les investigacions sobre tràfic i és competent, en particular, en matèria de delictes contra menors, delictes violents, violència contra les dones i violència domèstica. La Unitat d'Investigació Econòmica i Financera s'encarrega d'investigar el blanqueig de capitals, els delictes socioeconòmics i de joc, la identificació d'actius delictius i la tramitació de comissions rogatòries internacionals relacionades amb delictes econòmics. Finalment, hi ha una unitat especialitzada en ciberdelinqüència.⁶³

106. La Fiscalia General està integrada pel fiscal general, sis fiscals delegats (quatre dones i dos homes) i dos fiscals delegats en pràctiques, incloent-hi un lloc addicional creat per la Llei 38/2022, de l'1 de desembre, qualificada de modificació de la Llei qualificada de la Justícia. Segons un informe del Servei d'Inspecció de l'Administració de Justícia del 2020, caldrien onze fiscals, homes o dones, perquè la Fiscalia General funcionés eficaçment. Tot i que no hi ha una especialització dins de la fiscalia, hi ha fiscals, homes o dones, encarregats de determinades matèries, com la violència contra la dona i el tràfic d'éssers humans, la delinqüència financera i la ciberdelinqüència. El referent s'encarrega de coordinar tots els casos de tràfic posats en coneixement de la fiscalia, d'actuar com a punt de contacte per a diverses xarxes internacionals, i de participar en iniciatives de conscienciació i formació sobre el tràfic.

107. Pel que fa a les instruccions, hi ha una secció general i una secció especialitzada. Aquesta última s'encarrega dels delictes contra la lliure circulació de persones, els delictes relacionats amb la prostitució, el tràfic de drogues i el blanqueig de diners, i els delictes comesos per una organització criminal.⁶⁴ La secció especialitzada està formada actualment per tres batlles. Depenent del cas, la instrucció dels casos de tràfic poden ser investigats per la secció d'instrucció especialitzada (tràfic amb fins d'explotació de la prostitució o comesa per una organització criminal). En la fase d'enjudiciament, ja que el tràfic d'éssers humans és un delictes, es tracta en primera instància pel Tribunal de Corts i, en recurs, pel Tribunal Superior de Justícia.

108. L'Àrea de Relacions i Cooperació Jurídica Internacionals del Ministeri de Justícia i Interior s'encarrega de coordinar les accions del Govern i de les institucions en matèria de tràfic, i compta amb una plantilla de dos agents.

109. No hi ha una formació sistemàtica sobre el tràfic d'éssers humans per als actors implicats, però el 2019, el 2021 i el 2022 es va impartir formació general i conjunta amb motiu de les Jornades europees o internacionals contra el tràfic (18 d'octubre i 30 de juliol). Per exemple, el 2019 es va organitzar una formació impartida per la coordinadora de la Unitat Municipal contra el Tràfic d'Éssers Humans de l'Ajuntament de Barcelona per a 50 agents implicats en la detecció de casos de tràfic i la protecció de les víctimes (policies, fiscals, inspectors de treball, professionals dels serveis socials i de protecció de menors). El 2022, un professor de la Universitat de Lleida (Espanya) va impartir una nova formació a més de 100 persones del Cos de Policia, la fiscalia, els tribunals, el sector sanitari, la protecció de menors, els serveis socials, el Servei d'Inspecció de Treball i el Ministeri d'Interior i Justícia. Va abordar la definició de tràfic i les principals fonts jurídiques internacionals i nacionals, el perfil de les víctimes i dels traficants, i la detecció i protecció de les víctimes a partir de l'experiència dels tribunals espanyols.

110. Els membres de la fiscalia i els batlles també tenen accés a la formació sobre el tràfic d'éssers humans impartida a França per l'Escola Nacional de la Magistratura, o a Espanya per l'Escola Judicial (per a jutges) o el Centre d'Estudis Jurídics (per a membres de la fiscalia), i aquestes escoles estrangeres també poden organitzar formacions específiques mitjançant una sol·licitud prèvia. Els membres dels cossos de policia i duanes, així com el personal del Servei d'Immigració, també assisteixen a una formació per a la detecció de documents falsos organitzada anualment per la Policia Nacional francesa. Finalment, el GRETA ha estat informat que el curs HELP del Consell d'Europa sobre el tràfic d'éssers humans ha estat distribuït

⁶³ Vegeu l'organigrama del Cos de Policia: <https://www.policia.ad/ca/la-policia/estructura-organitzativa/>

⁶⁴ Article 50.6 de la Llei qualificada de la Justícia.

a les administracions interessades amb vista a l'autoaprenentatge.

111. Durant la visita, diversos professionals van expressar la necessitat de rebre una formació més específica sobre el seu paper en la lluita contra el tràfic d'éssers humans, especialment pel que fa a la detecció de víctimes i la realització d'investigacions.

112. El GRETA acull amb satisfacció els esforços fets per desenvolupar formacions sobre el tràfic, en particular en cooperació amb França i Espanya, i considera que les autoritats andorranes han de continuar desenvolupant l'especialització dels professionals en la lluita contra el tràfic, i en particular:

- **Garantir que la formació sobre el tràfic sigui periòdica, sistemàtica i específica, és a dir, que ofereixi orientacions concretes sobre el paper de cada professió en la detecció, la identificació i la protecció de les víctimes, i/o en la realització de procediments judicials. La formació es pot integrar en els programes de formació regulars de les diferents professions.**
- **Vetllar perquè els professionals disposin de les eines i dels recursos humans i materials suficients per permetre investigacions, enjudiciaments i sentències efectives en els casos de tràfic.**

11. Cooperació internacional (article 32)

113. L'article 32 del Conveni exigeix als estats membres que cooperin en la mesura més gran possible per prevenir i combatre el tràfic, protegir i assistir les víctimes, i investigar i enjudiciar els casos de tràfic. La cooperació internacional entre els estats membres del Conveni també és essencial per garantir que les víctimes del tràfic tinguin accés a recursos efectius. Les parts han de cooperar entre si "en la mesura més gran possible". Aquest principi obliga les parts a cooperar entre elles tant com sigui possible i a reduir al mínim els obstacles a la circulació ràpida i fluida d'informació i proves més enllà de les fronteres. Pel que fa a la cooperació internacional en matèria penal a efectes d'investigacions o procediments, les disposicions del Conveni no substitueixen ni reemplacen les disposicions dels instruments internacionals i regionals aplicables en matèria d'assistència lletrada mútua i extradició,⁶⁵ els acords recíprocs entre les parts en aquests instruments o les disposicions pertinents de la legislació nacional relatives a la cooperació internacional.

114. El Principat d'Andorra és part en diversos convenis multilaterals, entre ells la Convenció de les Nacions Unides contra la delinqüència organitzada transnacional i, des del 22 de setembre del 2022, el Protocol addicional per prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones, especialment dones i nens. També és part del Conveni del Consell d'Europa sobre la ciberdelinqüència i el seu primer Protocol addicional. És membre de la xarxa IberRed, que reuneix països llatinoamericans, a més d'Espanya i Portugal, i compta amb punts de contacte específics per al tràfic d'éssers humans.

115. A més, per facilitar la cooperació judicial amb altres països, Andorra forma part dels convenis europeus d'assistència judicial en matèria penal i civil, així com d'extradició. No existeixen acords bilaterals d'assistència judicial amb França o Espanya, però sí de cooperació policial.⁶⁶ Des del 2018, un acord de cooperació permet als funcionaris de duanes andorrans i francesos desplegar patrulles conjuntes a la frontera per combatre el contraban de tabac.⁶⁷ Andorra també és membre de l'Interpol, la qual cosa facilita la cooperació policial internacional en casos de tràfic, si escau. El setembre del 2021, es va signar un nou acord de treball entre Andorra i l'Europol, que entrarà en funcionament un cop s'hagin posat en marxa les instal·lacions tècniques per a l'intercanvi segur d'informació.

116. En cas de retorn voluntari d'una víctima del tràfic al seu país d'origen, el Protocol d'actuació recorda que la cooperació bilateral entre l'estat d'acollida i l'estat d'origen és necessària per protegir la víctima contra el risc de represàlies per part dels traficants. En el presumpte cas de tràfic detectat el 2021, es va

⁶⁵ Per exemple, el Conveni europeu d'extradició, el Conveni europeu d'assistència judicial en matèria penal i els seus protocols, la Decisió marc del Consell, del 13 de juny del 2002, relativa a l'ordre de detenció europea i als procediments de lliurament entre estats membres, el Conveni relatiu al blanqueig, seguiment, embargament i confiscació dels productes del delictes.

⁶⁶ Acord entre Andorra i França sobre cooperació transfronterera en matèria policial i duanera, 2014; Acord entre Andorra i Espanya sobre cooperació en matèria de lluita contra la delinqüència i la seguretat, 2015.

⁶⁷ <https://www.20minutes.fr/societe/2239375-20180318-pyrenees-patrouilles-franco-andorranes-douaniers-lutter-contre-traffic-cigarretes>

informar el GRETA que s'havia enviat una comissió rogatòria internacional a les autoritats espanyoles, que es va executar immediatament.

117. La cooperació tècnica amb França i Espanya és important, en particular per a la formació de membres del Cos de Policia i de la judicatura andorrana (vegeu l'apartat 110), i per a l'adscripció de jutges francesos o espanyols al Tribunal Superior de Justícia i al Tribunal Constitucional.

118. No hi ha cap acord de cooperació entre el Servei d'Inspecció de Treball d'Andorra i els seus homòlegs estrangers, cosa que el GRETA lamenta atesa la preocupació que suscita l'explotació dels treballadors estrangers a Andorra.

119. El GRETA ha estat informat que entre el 2019 i el 2022 el Govern d'Andorra ha aportat contribucions voluntàries de 80.000 euros al Fons fiduciari de les Nacions Unides per a les víctimes del tràfic d'éssers humans i al Fons fiduciari de les Nacions Unides per lluitar contra les formes contemporànies de l'esclavitud.

120. El GRETA celebra els esforços efectuats per les autoritats andorranes en l'àmbit de la cooperació internacional i les convida a continuar aquests esforços, en particular amb les inspeccions de treball d'altres països i/o en l'àmbit del tràfic amb fins d'explotació laboral.

12. Qüestions transversals

a. De procediments penals, civils, administratius i laborals amb perspectiva de gènere

121. Com assenyalava el Comitè per a l'Eliminació de la Discriminació contra la Dona (CEDAW) a la seva recomanació general núm. 33 sobre l'accés de les dones a la justícia, la discriminació contra les dones, basada en estereotips de gènere, prejudicis, normes culturals nocives i patriarcals, i la violència de gènere que afecta les dones en particular tenen un impacte negatiu en la seva capacitat per accedir a la justícia en igualtat de condicions amb els homes.⁶⁸ L'Estratègia del Consell d'Europa per a la igualtat entre dones i homes 2018-2023 assenyalava que, si bé l'accés a la justícia pot ser difícil per a tothom, ho és encara més per a les dones a causa de les desigualtats de gènere en la societat i el sistema judicial. Per tant, un dels objectius de l'Estratègia és garantir a les dones la igualtat d'accés a la justícia.⁶⁹ El GRETA assenyalava que, en el cas del tràfic d'éssers humans, els estereotips de gènere, els prejudicis, les barreres culturals, la por i la vergonya repercuteixen en l'accés de les dones a la justícia, i aquestes barreres poden persistir durant les investigacions i els procediments. Això és especialment cert en el cas de determinats grups de dones, com ara les víctimes de violència de gènere, les dones emigrants, refugiades i sol·licitants d'asil, les dones pertanyents a minories ètniques i les dones amb discapacitat. En l'àmbit socioeconòmic, els obstacles estan relacionats, per exemple, amb la manca de coneixement dels drets i els procediments legals o de com accedir a l'assistència lletrada, cosa que es pot explicar per les diferències entre dones i homes quant a educació i accés a la informació. L'accés a la justícia també es pot veure obstaculitzat per la insuficiència de recursos financers, en particular per cobrir els costos associats a l'assessorament jurídic, les costes judicials, les taxes judicials i els costos associats als desplaçaments als tribunals i a la cura dels menors.⁷⁰ Aquests obstacles, i les maneres d'eliminar-los, es descriuen en un manual de formació per a jutges i fiscals sobre l'accés de les dones a la justícia, així com en la publicació titulada *L'accés de les dones a la justícia: guia per a professionals de la justícia*.⁷¹

122. En els darrers anys, les autoritats andorranes s'han esforçat per integrar la perspectiva de gènere a les polítiques públiques, en particular amb l'aprovació del Llibre blanc de la igualtat del 2018 i la Llei 13/2019, del 15 de febrer, per a la igualtat de tracte i la no-discriminació. D'acord amb el Reglament general del Parlament, del 7 de febrer del 2019, els projectes i les proposicions de llei en tramitació han d'anar acompanyats d'una memòria justificativa que el text inclou la perspectiva de gènere. Atès que la Llei 9/2017 de mesures contra el tràfic d'éssers humans és anterior a les iniciatives esmentades, no inclou cap disposició relativa específicament al gènere.

⁶⁸ ONU, CEDAW, Recomanació general núm. 33 sobre l'accés de les dones a la justícia, apartat 8, CEDAW/C/GC/33, 3 d'agost del 2015: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/GC/33&Lang=fr.

⁶⁹ Estratègia del Consell d'Europa per a la igualtat de gènere 2018-2023, p. 27-29: <https://www.coe.int/en/web/genderequality/gender-equality-strategy>.

⁷⁰ Consell d'Europa, *Training Manual for Judges and Prosecutors on Ensuring Women's Access to Justice*, p. 13: <https://rm.coe.int/training-manual-women-access-to-justice/16808d78c5>.

⁷¹ <https://rm.coe.int/acces-a-la-justice-guide-feb-2019/168092dc44>

123. El Protocol d'actuació recorda que les entrevistes amb una (possible) víctima del tràfic s'han de dur a terme, en la mesura que sigui possible, "en un entorn favorable a la víctima en funció de la seva edat, sexe i situació personal". Fa referència a les Recomanacions ètiques i de seguretat per entrevistar dones víctimes del tràfic de l'Organització Mundial de la Salut del 2003.⁷² Un cop identificades, les víctimes del tràfic són derivades al SAVTEH, adscrit a l'Àrea de Polítiques d'Igualtat (Ministeri d'Afers Socials i Funció Pública i Secretaria d'Estat d'Igualtat i Participació Ciutadana) i que, segons les autoritats, compta amb personal especialment sensible a les qüestions d'igualtat de gènere.

124. Des de la Llei 1/2015, del 15 de gener, per l'eradicació de la violència de gènere i de la violència domèstica, la formació contínua sobre aquestes formes de violència és obligatòria per als professionals afectats. Aquesta formació és impartida per l'Àrea de Polítiques d'Igualtat. Comprèn una àmplia gamma de temes, incloent-hi els diferents conceptes de violència, els estereotips de gènere, les conseqüències de la violència per a les dones i les persones del seu entorn (en particular, els seus fills i les seves filles), els mètodes de detecció precoç, les millors pràctiques en les entrevistes amb les víctimes i les diferents formes de deixar enrere la violència.⁷³

125. El GRETA pren nota de les Observacions finals del CEDAW (2019) en el sentit que Andorra ha d'intensificar els esforços per desenvolupar la formació dels serveis i els professionals en matèria d'igualtat de gènere i per eliminar els obstacles que troben les dones i les menors en el seu accés a la justícia.⁷⁴ Segons les autoritats, entre el 2019 i el 2023, s'han impartit 27 sessions de formació sobre la identificació de la violència de gènere, l'atenció a les víctimes, la igualtat en les empreses o la prevenció de la victimització secundària, a agents de les forces de l'ordre, personal sanitari, funcionaris, advocats, magistrats, o empreses i mitjans de comunicació. El GRETA celebra l'organització de formacions sobre qüestions de gènere i subratlla la importància que s'imparteixin de manera regular i sistemàtica.

126. El GRETA considera que les autoritats haurien de continuar desenvolupant la formació dels membres de les forces de l'ordre i de la fiscalia, així com dels batlles, en la realització d'entrevistes amb les víctimes basades en un enfocament sensible al gènere.

b. De procediments adaptats als menors per acudir als tribunals i obtenir reparació

127. Tan aviat com es detecta una possible víctima del tràfic entre els menors, aquesta ha de ser remesa al Servei Especialitzat d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (Ministeri d'Afers Socials, Joventut i Igualtat) per atendre-la. Com es va esmentar a l'informe anterior, el Protocol d'actuació per a la protecció de les víctimes del tràfic estableix una sèrie de mesures especials de protecció per a les víctimes menors d'edat amb l'objectiu de garantir el respecte de l'interès superior del menor.⁷⁵

128. Per exemple, si la víctima és un menor no acompanyat, el Protocol d'actuació reitera la necessitat de prestar una atenció especial a la situació del menor, que es considera especialment vulnerable, nomenar un representant legal, així com establir la identitat del menor i localitzar la seva família. Les normes aplicables a la tutela es recullen ara a la Llei 30/2022, del 21 de juliol, qualificada de la persona i de la família, però el sistema no ha canviat pas.⁷⁶ Els serveis del Cos de Policia envien un informe al batlle de guàrdia, que nomena el/la tutor/a legal del menor.

129. En cas de dubtes sobre l'edat de la víctima i dels motius raonables per creure que és menor de 18 anys, el Protocol d'actuació estableix que s'ha de respectar la presumpció de minoria d'edat i s'han d'aplicar les mesures especials de protecció, tot esperant que es determini la seva edat. Segons l'informe anterior del GRETA, l'edat s'avalua mitjançant diversos exàmens físics (ossos, dents, genitals). No hi ha una avaluació multidisciplinària de l'edat que tingui en compte factors psicològics i de desenvolupament, contràriament a la Recomanació del Comitè de Ministres del Consell d'Europa CM/Rec(2022)22.⁷⁷ El GRETA es preocupa que es continuï aplicant l'examen dels genitals, considerat un mètode de determinació de l'edat que atempta especialment contra la dignitat humana. D'acord amb la recomanació esmentada,

⁷² World Health Organization, Zimmerman, Cathy and Watts, Charlotte (2003), "WHO ethical and safety recommendations for interviewing trafficked women": <https://iris.who.int/handle/10665/42765>

⁷³ Vegeu els apartats 76-79 de l'Informe d'avaluació de referència del GREVIO sobre Andorra (2020).

⁷⁴ Observacions finals del Comitè per a l'Eliminació de la Discriminació contra la Dona sobre Andorra, publicat el 13 de novembre del 2019, CEDAW/C/AND/CO/4.

⁷⁵ Vegeu els apartats 74-80 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

⁷⁶ Vegeu l'apartat 76 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

⁷⁷ Recomanació CM/Rec(2022)22 del Comitè de Ministres als estats membres sobre principis de drets humans i directrius sobre l'avaluació de l'edat en el context de la migració.

“qualsevol mètode que impliqui la nuesa, o l'examen, l'observació o el mesurament de genitals o de parts íntimes s'hauria de prohibir durant el procés d'avaluació de l'edat”.

130. El Protocol d'actuació del 2018 estableix que cal adoptar mesures de protecció addicionals durant les vistes i els interrogatoris de menors fets en el context d'investigacions i procediments judicials. L'interrogatori s'ha de fer en condicions adequades, en presència del fiscal i tenint cura de respectar la presumpció de minoria d'edat en cas de dubte sobre l'edat. La Llei 14/2019, del 15 de febrer del 2019, introdueix canvis en la protecció dels nens durant els procediments judicials. Segons l'article 75 de la Llei, els menors han de ser informats dels seus drets, en particular del dret a l'assistència lletrada gratuïta, del desenvolupament del procediment i dels serveis als quals poden accedir. Les declaracions i l'obtenció de proves no han de donar lloc a cap victimització secundària dels menors.

131. Les autoritats andorranes han indicat que, en aplicació de la Llei esmentada, durant la vista d'un menor víctima, les preguntes es formulen mitjançant un psicòleg i la persona acusada no és present a la sala. A més, la vista s'enregistra sistemàticament en àudio i vídeo perquè es pugui reproduir a la vista (“prova preconstituïda”). El Ministeri d'Afers Socials disposa de dos sales on es poden fer aquests enregistraments. En general, l'aplicació de mesures de protecció de la infància en els procediments judicials va ser considerada positiva per les persones entrevistades durant la visita.

132. L'article 76 de la Llei 14/2019 estableix que s'ha de crear reglamentàriament un “centre públic” per prevenir la victimització secundària i permetre l'ús de proves preconstituïdes al judici, proporcionar l'atenció i el suport necessaris als menors víctimes i facilitar la coordinació dels professionals. Segons les autoritats, es tractaria d'un servei semblant a una estructura *barnahus* (“casa dels nens”, en irlandès). Als seus comentaris sobre el projecte d'informe, rebuts el setembre del 2023, les autoritats andorranes van indicar que el treball interministerial sobre el tema seguia en curs.

133. Els magistrats estan obligats a seguir formacions específiques inicials i contínues sobre els menors en els procediments judicials, accessibles a França o a Espanya. Els membres de les forces de l'ordre també tenen accés a formació sobre aquest tema.

134. **El GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de revisar els procediments d'avaluació de l'edat aplicables als menors víctimes del tràfic detectats a Andorra, tenint en compte la Recomanació CM/Rec(2022)22 del Comitè de Ministres als estats membres sobre els principis de drets humans i directrius sobre l'avaluació de l'edat en el context de la migració.**

c. El paper de les empreses

135. En el seu segon informe, el GRETA instava les autoritats andorranes a col·laborar estretament amb el sector privat per conscienciar sobre el tràfic amb fins d'explotació laboral i reforçar la responsabilitat social de les empreses.⁷⁸

136. No hi ha un pla d'acció nacional per a l'aplicació dels Principis rectors sobre les empreses i els drets humans, contràriament al que recomanen les Nacions Unides, i no s'està treballant en la diligència deguda de les empreses en relació amb les violacions dels drets humans a les seves cadenes de subministrament. A més, no s'han dut a terme activitats de conscienciació dirigides específicament a les empreses sobre qüestions de tràfic o drets humans en general. Tot i això, els líders empresarials van poder participar en campanyes de conscienciació pública en les Jornades internacional i europea contra el tràfic.

137. El GRETA constata la manca d'iniciatives dutes a terme en cooperació amb les empreses sobre el seu paper en la lluita contra el tràfic d'éssers humans i la protecció de les víctimes, tot i que el fenomen de l'explotació laboral és una preocupació creixent a Andorra.

138. **El GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de reforçar la cooperació amb el sector privat i conscienciar les empreses de la seva responsabilitat i el seu paper important en la prevenció i l'erradicació del tràfic d'éssers humans, fins i tot a les cadenes de subministrament. En aquest sentit, es fa referència als Principis rectors de l'ONU sobre les**

empreses i els drets humans,⁷⁹ així com a les recomanacions del Comitè de Ministres del Consell d'Europa CM/Rec(2016)3 sobre drets humans i empreses i CM/Rec(2022)21 sobre la prevenció i la lluita contra el tràfic d'éssers humans amb fins d'explotació laboral.⁸⁰

d. Mesures per prevenir i detectar la corrupció

139. El tràfic d'éssers humans pot tenir lloc en diversos contextos. Els traficants d'éssers humans poden formar part de grups criminals organitzats, que sovint recorren a la corrupció per eludir la llei i al blanqueig de capitals per amagar els beneficis de les seves activitats. Per tant, altres instruments jurídics elaborats pel Consell d'Europa, en particular els destinats a combatre la corrupció, el blanqueig de capitals i la ciberdelinqüència, també s'apliquen a la lluita contra el tràfic d'éssers humans. El principal organisme del Consell d'Europa en lluita contra la corrupció és el Grup d'Estats contra la Corrupció (GRECO). Els seus informes per països poden ajudar a resoldre deficiències estructurals en la prevenció de la corrupció, fins i tot potencialment en el context del tràfic.

140. A Andorra, la corrupció i el tràfic d'influències són punibles en virtut dels articles 380 a 386 *ter* del CP. A més, en virtut de l'article 30 del mateix Codi, constitueix una circumstància agreujant de la responsabilitat penal el fet que el delictes de tràfic d'éssers humans sigui comès per un funcionari públic en l'exercici de les seves funcions o per raó de les seves funcions.

141. No hi ha una estratègia nacional dedicada específicament a la lluita contra la corrupció. Des del 2008, la Unitat de Prevenció i Lluita contra la Corrupció (Ministeri de Justícia i Interior) s'encarrega d'impulsar i coordinar l'acció del Govern en aquest àmbit. Els seus objectius són la formació de professionals, la realització d'estudis, la definició i l'aplicació de polítiques públiques, l'elaboració i la difusió de codis de conducta a l'Administració, la millora de la normativa sobre conflictes d'interessos, la protecció dels denunciants i la transparència a l'Administració, així com el desenvolupament de la cooperació internacional.⁸¹

142. Al seu informe provisional de compliment sobre Andorra relatiu a la prevenció de la corrupció dels parlamentaris, dels jutges i dels fiscals (2021), el GRECO va considerar que s'havien fet progressos en l'aplicació de les seves recomanacions i va retirar el país de la llista dels estats el compliment dels quals es considera globalment insuficient. No obstant això, algunes recomanacions continuaven pendents, en particular les relatives a la composició del Consell Superior de Justícia i a la creació d'un òrgan que assessori els magistrats i les magistrades en qüestions deontològiques.⁸²

143. El GRETA demana a les autoritats andorranes que incloguin mesures contra la corrupció en el context del tràfic d'éssers humans a les polítiques públiques anticorrupció.

V. Temes de seguiment específics d'Andorra

1. Mesures de prevenció i lluita contra el tràfic amb fins d'explotació laboral

144. En el seu segon informe, el GRETA va instar les autoritats andorranes a prendre mesures per prevenir el tràfic amb fins d'explotació laboral, en particular per conscienciar els professionals, el públic en general i els treballadors emigrants, i per garantir que el mandat de les inspectores i dels inspectors de treball els permeti contribuir a la prevenció i detecció de casos de tràfic. També va considerar que les autoritats havien de redoblar els seus esforços per identificar de forma proactiva les víctimes del tràfic amb fins d'explotació laboral.⁸³

145. No s'ha detectat cap cas de tràfic amb fins d'explotació laboral a Andorra. Tot i això, alguns sectors presenten riscos d'explotació, en particular el treball domèstic, el treball estacional (hotels, restaurants,

⁷⁹ https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_FR.pdf

⁸⁰ [Recomanació CM/Rec\(2016\)3](#) del Comitè de Ministres als estats membres sobre drets humans i empreses, adoptada pel Comitè de Ministres el 2 de març del 2016, en la 1249a reunió dels Delegats dels Ministres.

[Recomanació CM/Rec\(2022\)21](#) del Comitè de Ministres als estats membres sobre la prevenció i la lluita contra el tràfic d'éssers humans amb fins d'explotació laboral i [exposició de motius](#), adoptat pel Comitè de Ministres el 27 de setembre del 2022, en la 1444a reunió dels Delegats dels Ministres.

⁸¹ <https://www.interior.ad/tasques-i-objectius> (en català)

⁸² <https://rm.coe.int/quatrieme-cycle-d-evaluation-prevention-de-la-corruption-des-parlement/1680a4c90a>

⁸³ Vegeu els apartats 44 i 62 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

estacions d'esquí), l'agricultura i la construcció.

146. A banda dels missatges difosos en les Jornades europea i internacional contra el tràfic d'éssers humans, no hi ha cap campanya de conscienciació específica sobre el tràfic amb fins d'explotació laboral, en particular per als treballadors i les treballadores emigrants. Per exemple, no es lliura cap document relatiu als riscos d'explotació i tràfic als treballadors emigrants empleats en sectors considerats de risc quan sol·liciten o retiren visats o permisos de residència. Com s'indica a l'apartat 137, tampoc no es duen a terme mesures específiques de conscienciació adreçades als ocupadors.

147. Per tal de prevenir l'explotació, les autoritats han indicat que, en sol·licitar un visat o un permís de residència, el personal del Servei d'Immigració està obligat a comprovar les condicions de treball establertes al contracte (en particular el salari i la jornada laboral) i la seva conformitat amb la legislació andorrana. De la mateixa manera, el Servei d'Inspecció de Treball celebra consultes diàries sobre legislació laboral, que són accessibles al màxim nombre de persones possible. D'altra banda, el GRETA constata que la pàgina web del Servei d'Inspecció de Treball no conté informació sobre els drets laborals fàcils de comprendre i disponible en diverses llengües estrangeres, sinó únicament una llista d'enllaços a la legislació vigent.⁸⁴

148. En virtut de la Llei de creació del Servei d'Inspecció de Treball (1984) i del Reglament que regula el procediment sancionador (2015), el Servei d'Inspecció de Treball s'encarrega de vigilar el compliment de la legislació andorrana en matèria de dret laboral i de salut i seguretat a la feina. D'ofici o per denúncia prèvia, fa visites als centres de treball, examina la documentació presentada o obtinguda i imposa sancions administratives en cas d'incompliment de la legislació. És possible fer inspeccions conjuntes amb la policia de fronteres i d'estrangeria si hi ha sospites que s'està fent servir treballadors en situació irregular. Com s'esmentava en el primer informe, el treball domèstic està expressament exclòs de les competències del Servei d'Inspecció de Treball (article 2 de la Llei de 1984).⁸⁵ Tot i que les competències del Servei d'Inspecció de Treball no esmenten específicament les empreses de treball temporal, es van fer inspeccions en set empreses d'aquest tipus el 2022 i el 2023, que van donar lloc a procediments sancionadors. Actualment, s'està elaborant un projecte de reglament sobre les empreses de treball temporal.

149. En el moment de la visita, el Servei d'Inspecció de Treball comptava amb un cap de departament i vuit inspectors i inspectores (davant de cinc el 2018) per a 37.683 empleats i 10.726 empreses legalment establertes a Andorra.⁸⁶ Tot i l'augment del personal de la Inspecció, les preocupacions expressades pel GRETA durant el cicle anterior semblen continuar sent vàlides: encara hi ha poques inspeccions sobre el terreny, generalment es duen a terme després d'una denúncia o en cas d'accident laboral, i les inspeccions *ex officio* són minoritàries. Segons la informació facilitada durant la visita, el 2022 es van fer 21 inspeccions *ex officio* d'un total de 80 inspeccions.

150. Pel que fa a la detecció de possibles casos de tràfic amb fins d'explotació laboral, el Protocol d'actuació reconeix el paper del Servei d'Inspecció de Treball. Especifica que els inspectors de treball poden emprendre les mesures i fer les comprovacions necessàries per detectar situacions d'explotació laboral. Si es detecten indicis de tràfic, la inspecció ha d'informar immediatament la fiscalia i el Cos de Policia, i presentar un informe que resumeixi els fets, les persones implicades, les proves obtingudes i qualsevol altra informació útil.⁸⁷ Per facilitar la detecció de casos de tràfic amb fins d'explotació laboral, s'ha adoptat una llista d'indicadors com a part de l'Orientació estratègica (vegeu l'apartat 170), que s'ha distribuït al Servei d'Inspecció de Treball i que inclou indicadors específics sobre el tràfic amb fins d'explotació laboral.

151. Tot i això, no s'ha organitzat cap formació específica sobre el paper del Servei d'Inspecció de Treball en la detecció de possibles víctimes per als inspectors i les inspectores de treball. Igual que altres professionals susceptibles d'entrar en contacte amb víctimes del tràfic, el personal de la Inspecció ha estat convidat a les formacions organitzades el 2019, el 2021 i el 2022 (vegeu l'apartat 109), però no s'ha abordat específicament el tràfic amb fins d'explotació laboral. A més, sembla que no es posa a disposició del personal del Servei d'Inspecció de Treball cap document que proporcioni orientació específica sobre la

⁸⁴ <https://www.treball.ad/servei-inspeccio-tramits> (en català).

⁸⁵ Vegeu l'apartat 65 del primer informe del GRETA sobre Andorra.

⁸⁶ Dades del 2021.

⁸⁷ Vegeu l'apartat 39 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

detecció de situacions d'explotació i tràfic, a part de la llista d'indicadors esmentada en l'apartat anterior.

152. Preocupa que la legislació sobre el mercat laboral pugui fomentar casos d'explotació laboral o fins i tot de tràfic. Diverses persones van esmentar la situació de treballadors estrangers contractats al seu país d'origen (en particular, Perú) per una societat espanyola i destinats a una empresa constructora andorrana. Aquests treballadors havien denunciat davant el Servei d'Inspecció de Treball les condicions laborals, que consideraven contràries a la legislació andorrana (48 hores setmanals de treball i ingressos inferiors al salari mínim interprofessional) i al compromís que havien adquirit al seu país d'origen. Arran d'un control policial, també es va posar de manifest que les condicions d'allotjament d'aquests treballadors als habitatges facilitats per la societat podien ser contràries a la dignitat humana (amuntegament, manca d'electricitat i d'equipament per emmagatzemar aliments). Hi va haver una diversitat d'opinions sobre l'aplicació de la legislació laboral andorrana a la situació d'aquests treballadors. No obstant això, el Govern va considerar que en l'estat actual de la legislació, els seus contractes es regien per la llei del seu país d'origen i no era possible aplicar les garanties mínimes previstes per la legislació andorrana ni que intervingués el Servei d'Inspecció de Treball. D'altra banda, com s'indica a l'apartat 86, es van obrir diligències penals contra el gerent pels delictes d'imposició de condicions de treball perilloses, degradants i abusives. La situació similar de 12 treballadors temporals procedents de l'Argentina també va ser posada en coneixement de les autoritats per l'Associació d'Argentins a Andorra.

153. Per solucionar aquestes deficiències, el 22 de desembre del 2022 es va modificar el Reglament del Servei d'Immigració (RSI), cosa que va permetre reforçar els controls *a priori* que fa l'Administració sobre la situació dels treballadors d'empreses estrangeres en relació amb les sol·licituds de permisos de residència i treball temporals.⁸⁸ Segons el nou article 19 de l'RSI, quan es presenti una sol·licitud de permís de residència i treball inferior a sis mesos, s'haurà d'aportar una còpia del contracte de treball, "que ha de ser respectuós dels mínims irrenunciables de compliment obligatori per a assalariats i empresaris vigents al Principat d'Andorra en matèria laboral". El treballador ha de percebre un salari igual o superior al salari mínim interprofessional vigent per al sector de què es tracti. El GRETA celebra aquests canvis legislatius. Tot i això, constata que la situació dels treballadors desplaçats continua sent exclosa de les competències del Servei d'Inspecció de Treball.

154. Com ja es va esmentar en el segon informe, les lleis i les polítiques d'immigració andorranes són especialment rígides, la qual cosa pot col·locar algunes víctimes potencials del tràfic en una situació especialment precària i vulnerable i, per tant, dependents dels traficants.⁸⁹ Per por de ser expulsades d'Andorra, les víctimes poden no denunciar la seva situació a les autoritats. Els riscos d'explotació també augmenten per la situació del mercat laboral: atesa la mida del país, el nombre d'ocupadors és limitat i seria fàcil fer malbé la reputació d'un treballador o d'una treballadora. En conseqüència, moltes persones accepten treballar en condicions contràries a la llei, o fins i tot en condicions indignes, per por de perdre la feina i no trobar-ne una altra.

155. Finalment, com s'esmenta als apartats 87 i 88, continua havent-hi una gran preocupació perquè les situacions d'explotació o fins i tot de tràfic amb fins d'explotació laboral s'enjudiciïn i castiguin sobre la base de delictes menys greus, com ara el delictes d'imposició de condicions de treball abusives. La tipificació del tràfic amb fins de treballs i serveis forçats introduïda per la Llei 45/2022, de 22 de desembre del 2022 (vegeu l'apartat 77), hauria de permetre millorar la resposta judicial. Tot i això, aquest avenç legislatiu ha d'anar acompanyat d'esforços de conscienciació i de formació dels professionals perquè sigui plenament eficaç i eficient.

156. El GRETA insta les autoritats andorranes a prendre mesures addicionals per prevenir i combatre el tràfic amb fins d'explotació laboral, i en particular:

- **Ampliar les competències del Servei d'Inspecció de Treball al treball domèstic, a les empreses de treball temporal i de col·locació, així com al treball de les persones immigrants destinades a empreses a Andorra.**
- **Augmentar les inspeccions *ex officio* a sectors considerats de risc d'explotació laboral i tràfic d'éssers humans.**

⁸⁸ Decret 550/2022, del 22-12-2022, d'aprovació del Reglament del Servei d'Immigració https://www.bopa.ad/bopa/034151/Pagines/GR20221222_16_12_47.aspx (en català).

⁸⁹ Vegeu els apartats 40 i 41 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

- **Reforçar les capacitats i els recursos del Servei d'Inspecció de Treball perquè pugui participar activament en la prevenció del tràfic amb fins d'explotació laboral i en la detecció de possibles víctimes.**
- **Establir mecanismes segurs de denúncia i mecanismes eficaços de queixa per als treballadors i les treballadores, en particular les persones immigrants, de manera que les víctimes d'abusos o explotació puguin presentar el seu cas sense por de represàlies.**
- **Conscienciar el públic en general i, de manera específica, els treballadors i les treballadores immigrants sobre els riscos associats al tràfic amb fins d'explotació laboral i sobre els drets de les víctimes del tràfic.**
- **Cooperar més amb els sindicats i el sector privat en la prevenció i la lluita contra el tràfic d'éssers humans amb fins d'explotació laboral.**

2. Mesures per prevenir el tràfic de menors, per identificar els menors víctimes del tràfic i per prestar-los assistència

157. En el seu segon informe, el GRETA considerava que les autoritats andorranes havien de prendre mesures addicionals per prevenir el tràfic de menors, fins i tot quan es comet en línia, i proporcionar als professionals formació i orientació per detectar i identificar de forma proactiva els menors víctimes del tràfic.⁹⁰

158. La Llei 14/2019, del 15 de febrer, qualificada dels drets dels infants i els adolescents és el marc legislatiu de referència per a la protecció de la infància. Obliga les administracions públiques a prendre mesures per prevenir el maltractament infantil, fins i tot abordant causes estructurals com la pobresa, la vulnerabilitat socioeconòmica o la discriminació. La Llei defineix el maltractament com "qualsevol tipus de violència, física o psicològica, com ara els càstigs corporals, la negligència, els abusos sexuals, la violència de gènere, domèstica o familiar i l'explotació sexual, laboral o amb qualsevol altra finalitat, incloent-hi quan es du a terme mitjançant les tecnologies de la informació i la comunicació".

159. En aplicació de la Llei, les autoritats van presentar l'octubre del 2022 el Pla nacional per a la infància i l'adolescència 2022-2026.⁹¹ Aquest Pla preveu l'organització de campanyes d'informació sobre els drets de la infància, la posada en marxa de programes per a menors que pateixen addiccions, el desenvolupament de mesures per facilitar l'accés dels joves a la feina i a l'habitatge, i la formació d'infants i joves sobre l'ús responsable de les noves tecnologies. Tot i això, no inclou cap mesura dedicada a la prevenció del tràfic de menors, encara que l'Orientació estratègica adoptada el març del 2021 preveia incloure un apartat específic dedicat al tràfic. El febrer del 2023, en el marc de la Setmana de la Internet segura, un membre del Cos de Policia va parlar amb joves i famílies per conscienciar-los dels riscos i dels delictes als quals estan exposats els menors a les xarxes socials.⁹²

160. La Llei 14/2019 obliga les administracions a prendre mesures per millorar la detecció i l'atenció de menors en situació de vulnerabilitat. Per això, el novembre del 2020 es van aprovar dos eines per als professionals: un Procediment de notificació i actuació social de les situacions de risc dels infants i els adolescents (PAS) i un Protocol d'actuació immediata en casos d'evidència o sospita fonamentada d'abús, agressió sexual o maltractament físic agut contra infants i adolescents (PAI). El primer fa referència a totes les situacions de risc per als infants, mentre que el segon fa referència específicament als casos de maltractaments físics o abusos sexuals. Estableixen les obligacions de notificació a les autoritats i els procediments que s'han d'aplicar i proporcionen llistes d'indicadors. Les principals mesures contingudes en aquestes eines es presenten a la guia *Infància en risc*.⁹³ El GRETA assenyala que aquests documents no esmenten específicament el risc de tràfic de menors, però el *grooming* s'esmenta al PAI.

⁹⁰ Vegeu els apartats 46 i 84 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

⁹¹ <https://www.govern.ad/educacio-i-ensenyament-superior/item/13567-el-pla-nacional-de-la-infancia-i-l-adolescencia-entrara-en-funcionament-a-principis-del-2022> (en català).

⁹² <https://www.policia.ad/ca/noticies/proteccio-de-menors/2023/02/08/6968/la-policia-exposa-els-perills-als-quals-s-enfronten-els-menors-a-traves-de-les-pantalles-en-la-setmana-de-la-internet-segura/> (en català).

⁹³ <https://www.aferssocials.ad/infancia/notificacio-d-una-situacio-de-risc-d-un-infant-o-adolescent> (en català).

161. El sistema d'identificació de víctimes del tràfic de menors no ha canviat.⁹⁴ De conformitat amb el Protocol d'actuació, des del moment en què una víctima del tràfic és identificada per la Unitat de Delictes contra les Persones del Cos de Policia, aquesta ha d'informar el Servei Especialitzat d'Atenció a la Infància i l'Adolescència perquè nomeni una persona referent responsable d'acompanyar el menor durant el procediment d'identificació, l'obtenció del període de recuperació i reflexió, i l'atorgament dels beneficis d'assistència. Com s'indica a l'apartat 170, les autoritats han adoptat una llista detallada d'indicadors per a la identificació de les víctimes del tràfic d'éssers humans, que inclou indicadors específics relatius als menors víctimes.

162. El Protocol d'actuació preveu mesures especials de protecció per a les víctimes menors d'edat per tal de garantir el respecte de l'interès superior del menor. En particular, s'especifica que l'assistència, el suport i la protecció s'han de proporcionar immediatament i han de garantir la integritat física i psicològica del menor i la seva educació. Si el menor ha de ser repatriat al seu país d'origen, cal fer una avaluació del risc i la repatriació no es pot fer si és contrària a l'interès superior del menor. Finalment, com s'indica als apartats 128-131, s'han d'adoptar mesures de protecció addicionals durant les vistes i els interrogatoris, i es preveuen accions específiques en cas de dubte sobre l'edat o en presència de menors no acompanyats.

163. La llei dona prioritat al manteniment del menor víctima en el seu entorn familiar. Si això és perjudicial per al menor, o si el menor no està acompanyat, el batlle donarà preferència a l'acolliment en una família d'acollida, o en un centre de menors si això redunda en l'interès superior del menor. Un cop la víctima hagi arribat a la majoria d'edat, el Servei d'Orientació dels Joves de Situació Vulnerable (Ministeri d'Afers Socials) continuarà donant suport als joves de 16 a 25 anys que necessitin ajuda específica en àmbits fonamentals (habitatge, salut, formació, etc.).

164. El GRETA va visitar una vegada més el Centre Residencial d'Acció Educativa La Gavernera a Andorra la Vella, destinat a acollir menors identificats com a víctimes del tràfic. Es tracta d'un centre obert al públic i es divideix en tres unitats segons l'edat dels menors (0 a 6 anys, 7 a 11 anys i 12 a 18 anys). Disposa d'un equip de 36 persones (davant de 27 en el moment de la segona avaluació). L'atenció es presta de forma individualitzada mitjançant la designació d'un tutor per a cada menor i l'adopció d'un projecte educatiu individual. En el moment de la visita, 14 menors eren atesos al centre, i cada any s'atén un nombre creixent de menors en situació de risc.

165. El GRETA va ser informat que un jove de nacionalitat marroquina, sospitós de contraban de tabac i sobre el qual hi havia dubtes sobre si era víctima del tràfic, havia estat acollit per personal de protecció de menors i acompanyat durant la seva vista policial. Al cap d'uns dies, es va concloure que el jove era major d'edat i va abandonar el pis on s'allotjava a petició pròpia. Tot i la sol·licitud del GRETA, les autoritats andorranes no han facilitat cap informació sobre el seguiment d'aquest cas, ni sobre les raons per no qualificar-lo com a tràfic.

166. El GRETA pren nota positivament dels esforços fets per les autoritats andorranes per prevenir i detectar situacions d'abús infantil. Lamenta, però, que no s'hagin pres mesures específiques per fer front al risc de tràfic d'éssers humans. **El GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de prendre mesures addicionals per prevenir i combatre el tràfic de menors, en particular:**

- **Incloure informació sobre els riscos del tràfic d'éssers humans a les campanyes de conscienciació general adreçades als menors.**
- **Reforçar la detecció i la identificació proactiva dels menors víctimes del tràfic i continuar desenvolupant la formació dels professionals que puguin entrar en contacte amb possibles menors víctimes del tràfic.**

3. Identificació de les víctimes del tràfic

167. En el seu segon informe, el GRETA considerava que les autoritats andorranes havien d'intensificar els esforços per identificar de forma proactiva les víctimes del tràfic d'éssers humans i proporcionar a tots els professionals susceptibles d'entrar en contacte amb possibles víctimes indicadors per identificar-les.⁹⁵

⁹⁴

Vegeu els apartats 74-78 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

⁹⁵

Vegeu l'apartat 63 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

168. El sistema d'identificació de les víctimes del tràfic no ha canviat.⁹⁶ El Protocol d'actuació per a la protecció de les víctimes del tràfic designa la Unitat de Delictes contra les Persones del Cos de Policia com a organisme competent per identificar formalment les víctimes. El procediment d'identificació ha d'iniciar-se tan aviat com hi hagi "indicis o motius raonables per considerar que una persona és víctima del tràfic" i el SAVTEH (o el Servei d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, si es tracta d'un menor) ha de ser informat immediatament perquè pugui nomenar una persona de referència responsable d'acompanyar la víctima durant el procediment d'identificació i d'obtenció del període de recuperació i reflexió i les prestacions d'assistència.

169. El Protocol d'actuació estableix que tota persona que tingui coneixement d'un possible cas de tràfic ha d'informar les autoritats competents. Si el Cos de Policia, pel Servei d'Inspecció de Treball, per la policia de fronteres i d'estrangeria, o per altres serveis (socials, sanitaris, educatius) o organitzacions de la societat civil detecten una possible víctima, estan obligats a informar la Unitat de Delictes contra les Persones i la fiscalia. El telèfon d'urgència amb el número únic 181 (vegeu l'apartat 180) està disponible perquè les víctimes o els testimonis denunciïn possibles casos, però no ha rebut cap trucada relacionada amb el tràfic des que es va crear el 2007.

170. L'annex del Protocol d'actuació proporciona una llista de preguntes que podrien orientar la detecció de les víctimes del tràfic, cosa que constitueix un esborrany d'indicadors. Durant la segona avaluació, el GRETA va considerar que aquesta llista era insuficient per a la identificació efectiva de les víctimes del tràfic, per considerar-la massa curta i superficial.⁹⁷ Des d'aleshores, en el marc de l'aplicació de l'Orientació estratègica, s'ha elaborat una llista d'indicadors més llarga. Basada en els indicadors de l'ONUDC⁹⁸ i l'OIT,⁹⁹ inclou indicadors generals i específics per a la identificació de les víctimes de diferents formes de tràfic (explotació sexual, laboral i d'altre tipus), així com de les treballadores i dels treballadors domèstics i els menors.¹⁰⁰ El GRETA celebra l'adopció de la llista d'indicadors, que proporciona orientació als professionals en la detecció i la identificació de víctimes potencials.

171. Per primera vegada des de l'avaluació anterior, s'han convidat professionals susceptibles d'intervenir en casos de tràfic (membres del Cos de Policia, de la fiscalia, jutges, inspectores i inspectors de treball, personal dels serveis socials, sanitaris i educatius, membres d'associacions) a formacions conjuntes sobre tràfic el 2019, el 2021 i el 2022 (vegeu l'apartat 109). Segons el programa de formació del 2022, s'han abordat diversos temes relacionats amb la identificació, com ara el perfil de les víctimes i dels traficants, l'ús d'indicadors i les dificultats trobades en matèria de detecció.

172. En la mesura que a Andorra no hi ha detenció administrativa d'estrangers ni procediment de sol·licitud d'asil,¹⁰¹ no es planteja la qüestió de la detecció de víctimes del tràfic en aquestes ocasions. Les autoritats andorranes han declarat que estan atentes a la detecció de víctimes durant els controls als passos fronterers terrestres, els procediments d'expulsió d'estrangers en situació irregular o les sol·licituds de permisos de residència temporal i de treball (vegeu també els apartats 147 i 154). Tot i això, no hi ha directrius específiques per ajudar els agents de la policia de fronteres i d'estrangeria i els del Servei d'Immigració a detectar les víctimes del tràfic. Diverses persones s'han queixat del caràcter expeditiu del procediment d'expulsió i de la manca d'avaluació de la vulnerabilitat i/o del risc de tràfic en cas de retorn forçós al país d'origen.

173. No hi ha cooperació amb les organitzacions de la societat civil (en particular, associacions o sindicats) per promoure la detecció i la identificació de les víctimes. Com ja s'ha esmentat, no hi ha ONG especialitzades en el tràfic a Andorra. El GRETA recorda que el Conveni insisteix en la necessitat d'establir associacions estratègiques amb les organitzacions de la societat civil. Aquestes són molt sovint la primera línia de contacte amb les víctimes potencials o els grups particularment vulnerables i poden així ajudar les autoritats en la seva tasca de detecció i d'identificació de les víctimes.

174. El GRETA celebra els esforços empresos per les autoritats per proporcionar orientació i

⁹⁶ Vegeu l'apartat 59 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

⁹⁷ Vegeu l'apartat 60 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

⁹⁸ https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/HT_indicators_F_LOWRES.pdf (en anglès).

⁹⁹ <https://www.ilo.org/publications/ilo-indicators-forced-labour> (en anglès).

¹⁰⁰ https://www.aferssocials.ad/images/stories/docs/Indicadors_TEH_Gov_And.pdf (en català).

¹⁰¹ El dret d'asil està consagrat a la Constitució andorrana, però no hi ha una llei d'asil ni un procediment per sol·licitar-ho. No obstant això, la protecció internacional es pot concedir cas per cas. Per exemple, a causa de la guerra d'Ucraïna, gairebé 300 persones de nacionalitat ucraïnesa han estat acollides a Andorra.

desenvolupar la formació dels professionals susceptibles d'entrar en contacte amb possibles víctimes, fet que sens dubte va contribuir a la identificació d'una primera presumpta víctima del tràfic durant el període de referència. Tot i això, li preocupa que aquest únic cas no reflecteixi la realitat del tràfic al país a causa de les deficiències persistents en la detecció i la identificació proactives de les víctimes. Com s'ha esmentat anteriorment, hi ha una manca de formació específica i d'orientació sobre el paper específic de cada categoria de professionals en la detecció de les víctimes del tràfic. Al GRETA, li preocupa que el tràfic amb fins d'explotació laboral sigui subestimat per les autoritats (vegeu els apartats 154 i 155). El mateix passa amb el tràfic amb fins d'activitats il·legals, ja que el país està experimentant un augment constant dels casos de contraban de tabac.¹⁰² Entre ells hi podria haver víctimes del tràfic que són reclutades i explotades pels traficants per dedicar-se a aquesta activitat il·legal. Al GRETA, també li preocupa que no hi hagi una detecció proactiva de les víctimes com a part dels procediments d'expulsió de persones en situació irregular.

175. El GRETA insta les autoritats andorranes a prendre mesures addicionals per detectar i identificar les possibles víctimes del tràfic d'éssers humans, i en particular:

- **Reforçar la detecció i la identificació proactiva de les víctimes del tràfic, especialment entre les treballadores i els treballadors immigrants i les persones en situació irregular.**
- **Garantir que, abans de qualsevol expulsió del Principat d'Andorra, es dugui a terme una avaluació prèvia del risc que tingui plenament en compte els riscos de tràfic o de tràfic reiterat al seu retorn, de conformitat amb l'obligació de no ser repatriat. En aquest context, es fa referència a la nota orientativa del GRETA sobre el dret a la protecció internacional de les víctimes del tràfic d'éssers humans i de les persones que corren el risc de ser víctimes del tràfic.¹⁰³**
- **Desenvolupar la cooperació amb les organitzacions de la societat civil per detectar i identificar les víctimes del tràfic.**

176. El GRETA també considera que les autoritats andorranes haurien de desenvolupar la formació i proporcionar orientació als professionals susceptibles d'entrar en contacte amb víctimes del tràfic sobre el seu paper en la detecció i la identificació de les víctimes (vegeu també la recomanació de l'apartat 126).

4. Assistència a les víctimes

177. La Llei 9/2017 consagra el dret a l'assistència de les víctimes del tràfic i garanteix una sèrie de prestacions assistencials a les quals les víctimes poden accedir des del moment en què són identificades (articles 8, 9 i 10). L'assistència inclou prestacions econòmiques com ara l'atenció de les necessitats bàsiques (alimentació, higiene, allotjament i vestimenta), la cobertura sanitària amb reemborsament del 100% de les despeses sanitàries, l'accés al sistema de suport a l'escolarització i el pagament de les despeses relatives al retorn assistit al país d'origen. També inclou atenció domiciliària i allotjament, incloent-hi l'acolliment familiar, i serveis de suport a través d'una línia telefònica d'ajuda i del Servei d'Atenció a les Víctimes del Tràfic d'Éssers Humans (SAVTEH). Aquest últim està adscrit al Ministeri d'Afers Socials, Joventut i Igualtat, i s'encarrega de prestar assistència mèdica i psicològica, assessorament i assistència lletrada i serveis de traducció i interpretació. La Llei estipula que els serveis d'assistència s'estenen als fills menors de les víctimes del tràfic. Especifica que durant el període de recuperació i reflexió, els serveis no es poden condicionar a la voluntat de les víctimes de testificar en el marc d'un procediment penal.

178. De conformitat amb el Protocol d'actuació, tan aviat com siguin identificades, les víctimes del tràfic han de ser informades de les prestacions d'assistència a les quals tenen dret, cosa que també es recorda al document d'informació per a les víctimes i els professionals (vegeu l'apartat 36). En cas que una víctima del tràfic trobi dificultats per demostrar la seva condició de víctima i accedir així a les mesures d'assistència,

¹⁰² <https://www.sudouest.fr/international/europe/espagne/pyrenees-un-contrebandier-de-tabac-retrouve-mort-en-andorre-a-2-300-metres-d-altitude-1882846.php> o <https://www.ladepeche.fr/article/2018/11/06/2901426-mort-froid-cigarettes-frontiere-andorre-passeur-20-ans-identifie-parents.html>

¹⁰³ <https://rm.coe.int/note-d-orientation-sur-les-droits-des-victimes-de-la-traite-et-des-per/16809ebf45>

les autoritats podran expedir una certificació de la condició de víctima del tràfic, a petició de la víctima o del seu representant (article 7 del Protocol d'actuació).

179. En la pràctica, tan bon punt la Unitat de Delictes contra les Persones identifica una víctima del tràfic d'éssers humans, ha d'informar el SAVTEH si la víctima és un adult, o el Servei Especialitzat d'Atenció a la Infància i l'Adolescència si la víctima és un menor, perquè se li pugui prestar l'assistència necessària. Una persona de referència dins aquests serveis s'encarrega llavors d'ajudar la víctima a obtenir assistència. Com s'indica al segon informe, la persona de referència exerciria un paper d'administrador, coordinant els diferents professionals encarregats d'assistir a la víctima (un advocat per a les qüestions jurídiques, un psicòleg per a l'atenció, un treballador social per a l'allotjament, etc.).

180. El SAVTEH està format per tres persones: un tècnic d'affers socials (que serà designat persona de referència), un psicòleg i un especialista legal. Pot rebre les víctimes de dilluns a divendres (de 8 a 17.30 h, excepte els divendres, que ho pot fer de 8 a 15.30 h). També està disponible una línia telefònica d'ajuda, els set dies a la setmana, les 24 hores al dia, al número 181, que es comparteix amb altres línies d'ajuda (com la línia d'ajuda contra la violència de gènere i la línia d'ajuda contra la violència domèstica i familiar).

181. Pel que fa a l'allotjament de les víctimes majors d'edat (per als menors, vegeu els apartats 163-163), les autoritats andorranes han indicat que disposen de cinc pisos per a víctimes de violència de gènere o domèstica o víctimes del tràfic. Aquests pisos són secrets i segurs. La durada mitjana de l'estada és de sis a nou mesos. El GRETA entén, però, que aquests pisos no estan destinats a homes víctimes del tràfic. En casos d'urgència, per exemple si una víctima del tràfic és detectada durant la nit, es pot allotjar temporalment en un hotel. Aquest va ser el cas de la presumpta víctima identificada el 2021.

182. El personal del SAVTEH ha estat convidat a participar en la formació sobre el tràfic d'éssers humans organitzada el 2019, el 2021 i el 2022, però no sembla que aquesta formació sigui obligatòria ni que hagi abordat el tema de l'assistència a les víctimes.

183. Una de les mesures previstes a l'Orientació estratègica és garantir que els professionals que treballen als serveis i als punts d'atenció a les víctimes disposin de documents informatius sobre l'assistència i la protecció de les víctimes del tràfic. Pel que fa a això, com s'esmenta a l'apartat 36, el 2022 es va dissenyar un document per a professionals sobre la informació que s'ha de donar a les víctimes.

184. No sembla que s'hagi previst la cooperació amb les associacions de suport a les víctimes (per exemple, per a les víctimes de la violència de gènere) o altres organitzacions de la societat civil, per a l'assistència a les víctimes del tràfic. El GRETA reitera que el Conveni reconeix explícitament el paper de les organitzacions de la societat civil, fins i tot quan es tracta de prestar assistència a les víctimes del tràfic. De fet, les ONG poden permetre a les víctimes accedir a l'assistència i al suport als quals tenen dret i proporcionar un entorn segur i neutral en el qual les víctimes es puguin recuperar.¹⁰⁴

185. El GRETA considera que les autoritats andorranes han de prosseguir els esforços per desenvolupar l'assistència que es pot prestar a les víctimes del tràfic, i en particular:

- **Reforçar la formació dels professionals del SAVTEH perquè l'assistència sigui especialitzada i adaptada a les necessitats de les víctimes del tràfic.**
- **Desenvolupar la cooperació amb les organitzacions de la societat civil en la prestació d'assistència a les víctimes del tràfic d'éssers humans.**

5. Permís de residència

186. La legislació sobre el dret de residència de les víctimes del tràfic no ha canviat.¹⁰⁵ La Llei 9/2017 va modificar la Llei qualificada d'immigració per permetre el dret de residència de les víctimes del tràfic. Així, una vegada transcorregut el període de recuperació i reflexió, una víctima del tràfic de nacionalitat estrangera té la possibilitat de sol·licitar un permís de residència i treball "en cas que resulti necessari amb motiu de la seva situació personal, derivada de la condició de víctima de tràfic" o "pel fet que ha de cooperar en l'enquesta o en el procés penal derivats del delictes relacionat amb el tràfic d'éssers humans".

¹⁰⁴

8è Informe general sobre les activitats del GRETA, apartat 205.

¹⁰⁵

Vegeu l'apartat 95 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

Tot i això, el permís està condicionat al fet que es demostrï que la víctima ha estat contractada per una societat legalment establerta a Andorra. Les normes sobre quotes i els criteris de cohesió social o de prioritat concedida a determinades nacionalitats, exigits per a la contractació d'empleats estrangers a Andorra,¹⁰⁶ no s'apliquen a les víctimes del tràfic. El permís s'expedeix per un període inicial d'un any i és renovable tres cops per períodes successius de dos anys fins a un total de set anys. Posteriorment, es poden concedir permisos renovables de deu anys.

187. El GRETA reitera la seva preocupació per les condicions d'accés a la residència molt restrictives per a les víctimes del tràfic.¹⁰⁷ En l'estat actual de la legislació, és requisit previ per a l'expedició d'un permís de residència que la víctima del tràfic hagi trobat una feina, i no al revés. Una víctima del tràfic hauria de trobar una ocupació durant el període de recuperació i reflexió (30 dies renovables) per poder romandre a Andorra, la qual cosa és molt incerta en un espai de temps tan curt. El fet que no s'apliquin les normes sobre quotes o que s'hagi signat un protocol de cooperació entre el SAVTEH i el Servei Andorrà d'Ocupació per facilitar a les víctimes la recerca de feina (vegeu l'apartat 57) no és suficient per dissipar les inquietuds. Per a algunes víctimes del tràfic és molt difícil, si no impossible, treballar després del període de recuperació i reflexió, atès el seu estat de salut física i psicològica. Condicionar la concessió d'un permís de residència a la prova d'una ocupació per part de la víctima podria entrar en contradicció amb l'article 14 del Conveni, que no deixa cap marge de discrecionalitat respecte a les dos hipòtesis de concessió de permisos de residència a les víctimes del tràfic.

188. El GRETA insta les autoritats andorranes a modificar la legislació per permetre a les víctimes del tràfic obtenir un permís de residència sense haver d'aportar proves prèvies de la seva contractació a una societat legalment establerta a Andorra, de conformitat amb l'article 14 del Conveni.

¹⁰⁶ El Principat d'Andorra aplica quotes per a la contractació de treballadors estrangers establertes per sector d'activitat en funció de les necessitats d'ocupació del país. Per tal de promoure la cohesió social, es prioritza la contractació d'estrangers que ja són residents a Andorra. Es dona prioritat als nacionals de determinats països, especialment França, Espanya i Portugal. Els segueixen els nacionals d'altres països de la UE o de l'EEE i, finalment, els nacionals d'altres països.

¹⁰⁷ Vegeu l'apartat 95 del segon informe del GRETA sobre Andorra.

Annex 1 - Llista de les conclusions del GRETA i proposta d'actuació

Entre parèntesis figura el número de l'apartat del text de l'informe en què apareix la proposta d'actuació.

Temes relacionats amb el tercer cicle d'avaluació del Conveni

Dret a la informació

- El GRETA celebra els esforços efectuats per garantir el dret a la informació de les víctimes del tràfic i considera que les autoritats andorranes haurien de prendre mesures addicionals per garantir que les presumptes víctimes del tràfic rebin informació de forma proactiva, tan aviat com entrin en contacte amb una autoritat competent. Aquesta informació hauria de tenir en compte l'edat de la víctima, la seva maduresa, la seva capacitat intel·lectual i emocional, el seu nivell d'alfabetització i qualsevol discapacitat mental, física o d'altre tipus que pugui afectar la seva capacitat de comprensió. La informació s'ha de facilitar independentment de la capacitat o voluntat de la víctima de cooperar en el procediment penal i ha d'abastar el dret a un període de recuperació i reflexió, els serveis i les mesures de suport disponibles, el dret a l'assistència lletrada, el procediment d'indemnització, i els altres recursos i procediments civils i administratius pertinents (apartat 40).
- El GRETA considera que les autoritats haurien de millorar el contingut del document informatiu per a les víctimes del tràfic sobre els seus drets, de manera que cobreixi tots els drets de les víctimes (incloent-hi el dret a interposar una demanda civil, el dret a una indemnització i el principi de no sanció), estigui disponible en diversos idiomes, presenti el contingut d'aquests drets de forma senzilla i expliqui com exercir-los (apartat 41).

Assistència d'un advocat defensor i assistència lletrada gratuïta

- El GRETA considera que les autoritats andorranes han d'intensificar els esforços per garantir el dret a l'assistència d'un advocat defensor i a l'assistència lletrada gratuïta per a les víctimes del tràfic de manera efectiva, i en particular:
 - Garantir que es presti sistemàticament assistència lletrada tan aviat com hi hagi motius raonables per creure que una persona és víctima del tràfic, i abans que aquesta persona hagi de decidir si coopera amb les autoritats i/o fa una declaració oficial o no.
 - Conscienciar els membres de les forces de l'ordre, els fiscals i els batlles sobre el dret de les víctimes del tràfic a l'assistència d'un advocat defensor i a l'assistència lletrada gratuïta.
 - Animar el Col·legi d'Advocats d'Andorra a desenvolupar una formació sobre el tràfic d'éssers humans per als advocats susceptibles de prestar assistència lletrada a les víctimes del tràfic (apartat 49).

Accés a l'ocupació, a la formació professional i a l'educació

- Tot i que acull amb satisfacció la conclusió del Protocol entre el SAVTEH i el Servei Andorrà d'Ocupació, el GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de garantir l'accés efectiu al mercat laboral de les víctimes identificades del tràfic (apartat 59).

Indemnització

- El GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de prendre mesures addicionals per facilitar i garantir a les víctimes del tràfic l'accés efectiu a la indemnització, i en particular:
 - Informar adequadament i sistemàticament les víctimes del seu dret a reclamar una indemnització en procediments penals o civils (en relació amb les recomanacions dels apartats 40 i 41).

- Garantir que les víctimes rebin assistència lletrada i assistència lletrada gratuïta des de l'inici del procediment per poder exercir el dret a una indemnització (en relació amb la recomanació de l'apartat 49).
- Garantir que la recopilació de proves sobre el dany patit per la víctima, incloent-hi els beneficis econòmics derivats de l'explotació de la víctima, formi part de la investigació, amb vista a donar suport a les demandes d'indemnització davant dels tribunals.
- Crear un fons que permeti a l'Estat indemnitzar les víctimes del tràfic en cas d'incompliment per part de l'autor o els autors del delictes (apartat 73).

Investigacions, enjudiciaments, sancions i mesures

- Tot i que celebra els esforços fets per transcriure a la legislació nacional les finalitats del tràfic establertes al Conveni, el GRETA considera que les autoritats andorranes haurien d'establir explícitament que el consentiment de la víctima a l'explotació prevista és irrellevant (article 4.b del Conveni) i garantir que el tràfic amb fins d'activitats il·legals pugui ser enjudiciat i condemnat en virtut del dret penal (apartat 79).
- El GRETA considera que les autoritats han de continuar els esforços per introduir la responsabilitat penal de les persones jurídiques, ja que és un element important per millorar la resposta de la justícia penal en la lluita contra el tràfic d'éssers humans (apartat 81).
- El GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de prendre mesures per reforçar la resposta de la justícia penal en matèria de tràfic d'éssers humans, incloent-hi:
 - Garantir que els delictes de tràfic, per a totes les formes d'explotació, s'investiguin amb promptitud i de manera proactiva, independentment que la víctima presenti una denúncia o no.
 - Utilitzar tècniques especials d'investigació per reunir proves materials, documentals, financeres i digitals, a fi de no basar-se exclusivament en declaracions de víctimes o testimonis.
 - Garantir que els delictes de tràfic s'enjudiciïn com a tals i no com a delictes menys greus, sempre que les circumstàncies del cas ho permetin, i que donin lloc a penes efectives, proporcionades i dissuasives per als condemnats.
 - Intensificar la formació i la conscienciació dels membres de les forces de l'ordre, dels fiscals i dels batlles sobre el tràfic d'éssers humans, en particular sobre els diferents elements constitutius del delictes (apartat 89).

Disposició de no sanció

- El GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de continuar els esforços proporcionant formació i orientació als agents de l'ordre, fiscals i batlles sobre l'abast del principi de no sanció (apartat 95).

Protecció de les víctimes i dels testimonis

- El GRETA fa una crida a les autoritats andorranes perquè continuïn garantint que totes les mesures de protecció de les víctimes de delictes penals es posin efectivament a disposició de les víctimes i testimonis del tràfic, a fi d'evitar que siguin objecte de represàlies i intimidació durant la investigació, així com durant i després dels procediments judicials (apartat 103).

Autoritats especialitzades i organismes de coordinació

- El GRETA acull amb satisfacció els esforços efectuats per desenvolupar formacions sobre el tràfic, en particular en cooperació amb França i Espanya, i considera que les autoritats andorranes han

de continuar desenvolupant l'especialització dels professionals en la lluita contra el tràfic, i en particular:

- Garantir que la formació sobre el tràfic sigui periòdica, sistemàtica i específica; és a dir, que ofereixi orientacions concretes sobre el paper de cada professió en la detecció, la identificació i la protecció de les víctimes, i/o en la realització de procediments judicials. La formació es pot integrar en els programes de formació regulars de les diferents professions.
- Vetllar perquè els professionals disposin de les eines i dels recursos humans i materials suficients per permetre investigacions, enjudiciaments i sentències efectives en els casos de tràfic (apartat 112).

Cooperació internacional

- El GRETA celebra els esforços fets per les autoritats andorranes en l'àmbit de la cooperació internacional i les convida a continuar aquests esforços, en particular amb les inspeccions de treball d'altres països i/o en l'àmbit del tràfic amb fins d'explotació laboral (apartat 120).

De procediments penals, civils, administratius i laborals amb perspectiva de gènere

- El GRETA considera que les autoritats haurien de continuar desenvolupant la formació dels membres de les forces de l'ordre i de la fiscalia, així com dels batlles, en la realització d'entrevistes amb les víctimes basades en un enfocament sensible al gènere (apartat 126).

De procediments adaptats als menors per acudir als tribunals i obtenir reparació

- El GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de revisar els procediments d'avaluació de l'edat aplicables als menors víctimes del tràfic detectats a Andorra, tenint en compte la Recomanació CM/Rec(2022)22 del Comitè de Ministres als estats membres sobre els principis de drets humans i directrius sobre l'avaluació de l'edat en el context de la migració (apartat 134).

Del paper de les empreses

- El GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de reforçar la seva cooperació amb el sector privat i conscienciar les empreses de la seva responsabilitat i el seu paper important en la prevenció i erradicació del tràfic d'éssers humans, fins i tot a les cadenes de subministrament. En aquest sentit, es fa referència als Principis rectors de l'ONU sobre les empreses i els drets humans, així com a les recomanacions del Comitè de Ministres del Consell d'Europa CM/Rec(2016)3 sobre drets humans i empreses i del CM/Rec(2022)21 sobre la prevenció i la lluita contra el tràfic d'éssers humans amb fins d'explotació laboral (apartat 138).

De mesures per prevenir i detectar la corrupció

- El GRETA demana a les autoritats andorranes que incloguin mesures contra la corrupció en el context del tràfic d'éssers humans a les polítiques públiques anticorrupció (apartat 143).

Temes de seguiment específics d'Andorra

Evolució del marc legislatiu, institucional i estratègic de la lluita contra el tràfic d'éssers humans

- El GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de:
 - dur a terme i donar suport a investigacions sobre qüestions relacionades amb el tràfic d'éssers humans, per avaluar la realitat del fenomen i proporcionar una base per a futures mesures per part de les autoritats públiques;

- implicar les organitzacions de la societat civil (en particular les associacions de suport a les víctimes i als sindicats) en el seguiment i l'aplicació de l'Orientació estratègica, així com en l'adopció de futures polítiques públiques de lluita contra el tràfic;
- garantir que l'aplicació de l'Orientació estratègica i d'altres projectes de lluita contra el tràfic se sotmetin a una avaluació independent, la qual cosa permetria mesurar l'impacte de les accions i preparar futures mesures i estratègies de lluita contra el tràfic (apartat 21).

Mesures de prevenció i lluita contra el tràfic amb fins d'explotació laboral

- El GRETA insta les autoritats andorranes a prendre mesures addicionals per prevenir i combatre el tràfic amb fins d'explotació laboral, i en particular:
 - Ampliar les competències del Servei d'Inspecció de Treball al treball domèstic, a les empreses de treball temporal i de col·locació, així com al treball de les persones immigrants destinades a empreses a Andorra.
 - Augmentar les inspeccions *ex officio* a sectors considerats de risc d'explotació laboral i tràfic d'éssers humans.
 - Reforçar les capacitats i els recursos del Servei d'Inspecció de Treball perquè pugui participar activament en la prevenció del tràfic amb fins d'explotació laboral i en la detecció de possibles víctimes.
 - Establir mecanismes segurs de denúncia i mecanismes eficaços de queixa per als treballadors i les treballadores, en particular les persones immigrants, de manera que les víctimes d'abusos o explotació puguin presentar el seu cas sense por de represàlies.
 - Conscienciar el públic en general i, de manera específica, els treballadors i les treballadores immigrants sobre els riscos associats al tràfic amb fins d'explotació laboral i sobre els drets de les víctimes del tràfic.
 - Cooperar més amb els sindicats i el sector privat en la prevenció i la lluita contra el tràfic d'éssers humans amb fins d'explotació laboral (apartat 156).

Mesures per prevenir el tràfic de menors, per identificar els menors víctimes del tràfic i per prestar-los assistència

- El GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de prendre mesures addicionals per prevenir i combatre el tràfic de menors, en particular:
 - Incloure informació sobre els riscos del tràfic d'éssers humans a les campanyes de conscienciació general adreçades als menors.
 - Reforçar la detecció i la identificació proactiva dels menors víctimes del tràfic i continuar desenvolupant la formació dels professionals que puguin entrar en contacte amb possibles menors víctimes del tràfic (apartat 166).

Identificació de les víctimes del tràfic

- El GRETA insta les autoritats andorranes a prendre mesures addicionals per detectar i identificar les possibles víctimes del tràfic d'éssers humans, i en particular:
 - Reforçar la detecció i la identificació proactiva de les víctimes del tràfic, especialment entre les treballadores i els treballadors immigrants i les persones en situació irregular.
 - Garantir que, abans de qualsevol expulsió del Principat d'Andorra, es dugui a terme una avaluació prèvia del risc que tingui plenament en compte els riscos de tràfic o de tràfic reiterat al seu retorn, de conformitat amb l'obligació de no ser repatriat. En aquest context, es fa

referència a la nota orientativa del GRETA sobre el dret a la protecció internacional de les víctimes del tràfic d'éssers humans i de les persones que corren el risc de ser víctimes del tràfic.

- Desenvolupar la cooperació amb les organitzacions de la societat civil per detectar i identificar les víctimes del tràfic (apartat 175).
- El GRETA considera que les autoritats andorranes haurien de desenvolupar la formació i proporcionar orientació als professionals susceptibles d'entrar en contacte amb víctimes del tràfic sobre el seu paper en la detecció i la identificació de les víctimes (apartat 176).

Assistència a les víctimes

- El GRETA considera que les autoritats andorranes han de prosseguir els esforços per desenvolupar l'assistència que es pot prestar a les víctimes del tràfic, i en particular:
 - Reforçar la formació dels professionals del SAVTEH perquè l'assistència sigui especialitzada i adaptada a les necessitats de les víctimes del tràfic.
 - Desenvolupar la cooperació amb les organitzacions de la societat civil en la prestació d'assistència a les víctimes del tràfic d'éssers humans (apartat 185).

Permís de residència

- El GRETA insta les autoritats andorranes a modificar la legislació per permetre a les víctimes del tràfic obtenir un permís de residència sense haver d'aportar proves prèvies de la seva contractació a una societat legalment establerta a Andorra, de conformitat amb l'article 14 del Conveni (apartat 188).

Annex 2 - Llista de les autoritats nacionals, organitzacions no governamentals i altres organitzacions amb les quals ha consultat el GRETA

Autoritats nacionals

- Ministeri de Justícia i Interior
 - Secretaria d'Estat de Justícia i Interior
 - Departament de Justícia i Interior
 - Departament de Policia
 - Departament d'Immigració
- Ministeri de Presidència, Economia i Empresa
 - Secretaria d'Estat d'Economia i d'Empresa
 - Àrea d'Inspecció de Treball
- Ministeri d'Afers Exteriors
- Ministeri d'Afers Socials, Joventut i Igualtat
 - Departament d'Afers Socials
 - Departament d'Infància, Adolescència i Joventut
 - Àrea de Polítiques d'Igualtat
 - Àrea del Centre Residencial d'Acció Educativa La Gavernera
- Raonador del Ciutadà
- Consell General
- Fiscalia
- Batllia
- Tribunal de Corts
- Tribunal Superior de Justícia

ONG i altres organitzacions

- Associació de Dones d'Andorra
- Associació d'Ucraïnesos d'Andorra
- Associació Unicef Andorra
- Col·legi d'Advocats d'Andorra
- Càritas Andorrana
- Fundació Privada Tutelar
- Unió Sindical d'Andorra (USDA)

Comentaris del Govern

Els comentaris següents no formen part de l'anàlisi del GRETA sobre la situació a Andorra

El GRETA va entaular un diàleg amb les autoritats andorranes sobre una versió inicial d'aquest informe. Alguns dels seus comentaris s'han tingut en compte i s'han incorporat en la versió final.

El Conveni estipula que "l'informe i les conclusions del GRETA es faran públics tan aviat com hagin estat adoptats, juntament amb qualsevol comentari que formuli la part interessada". El GRETA va enviar el seu informe final a les autoritats andorranes el 27 de novembre del 2023, convidant-les a presentar qualsevol comentari final. Els comentaris de les autoritats andorranes, rebuts el 15 de gener del 2024, es poden consultar a continuació.

Govern d'Andorra
Ministeri de Justícia i Interior

Comentaris del Govern d'Andorra sobre l'informe del GRETA
[GRETA(2024)01prov]

El Govern d'Andorra considera que el document enviat per la Secretaria el 27 de novembre del 2023 reflecteix àmpliament l'esperit i el contingut de la visita de l'equip del GRETA. El Govern està satisfet que pocs mesos després de la visita ja s'hagin emprès i completat moltes accions, i que l'informe del GRETA serveixi de full de ruta per a accions futures. Així, les respostes i els esforços que es faran per respondre l'informe en la seva versió final haurien de ser molt positius per a tots els actors implicats: el GRETA i les autoritats andorranes.

Tot i això, en aquesta fase, el Govern d'Andorra envia al GRETA els comentaris següents sobre aquest projecte d'informe. Tots els departaments interessats han respost i presentat les seves observacions. En alguns casos, els comentaris fan referència a errors de fet (títol, noms, etc.), errors de mecanografia o faltes d'ortografia que el GRETA ha tingut en compte en la versió final de l'informe, però també a qüestions de fons o de forma perquè la redacció no reflecteix realment la situació i el Govern considera que alguns passatges haurien de completar-se i aclarir-se o, potser, tornar a redactar-se de manera lleugerament diferent.

§ 21. El Govern agrairia que s'aclarís la primera recomanació: qui ha de dur a terme la investigació sobre qüestions relacionades amb el tràfic? La Universitat d'Andorra té un àmbit i àrees d'ensenyament (i, per tant, de recerca) molt limitats. Com s'hauria de dur a terme aquesta investigació?

Pel que fa a les associacions amb organitzacions de la societat civil, podem considerar com a novetat el fet que s'hagin organitzat reunions amb l'Institut Andorrà de les Dones, que ha acceptat ser un nou actor a la taula de treball d'Orientació estratègica. De la mateixa manera, l'Institut ha publicitat aquest any 2023 a les seves xarxes socials les dos campanyes anuals per commemorar la Jornada contra el tràfic d'éssers humans.

L'Institut Andorrà de les Dones és una entitat de dret públic amb personalitat jurídica i patrimoni propis. L'Institut va ser creat d'acord amb l'article 27 de la Llei 6/2022, del 31 de març, per a l'aplicació efectiva del dret a la igualtat de tracte i d'oportunitats i a la no-discriminació entre dones i homes, i es regeix pels òrgans següents: la Secretaria General, integrada per una persona de reconeguda experiència en l'àmbit de la igualtat de tracte i d'oportunitats entre dones i homes, que es responsabilitza de la direcció de l'Institut, així com de personal adscrit, i el Comitè Executiu, integrat pel secretari general designat pel Govern, i quatre persones més, entre elles una persona designada pel Consell General, una persona designada pel Govern, una persona designada a proposta dels set comuns d'Andorra **i una persona designada per les organitzacions feministes autoritzades a desenvolupar les seves activitats a Andorra** (per a més informació, vegeu també els comentaris a l'apartat 184).

Pel que fa a l'últim punt, el Govern també agrairia alguns aclariments sobre com i qui ha de dur a terme aquesta avaluació.

§ 36 i 41. Per a la campanya commemorativa de la Jornada mundial contra el tràfic d'éssers humans d'aquest any (30 de juliol del 2023), el Ministeri de Justícia i Interior, el Ministeri d'Afers Socials i Funció Pública i la Secretaria d'Estat d'Igualtat i Participació Ciutadana han elaborat, entre altres accions, una nova versió del document *Quins drets tinc en cas de ser víctima de tràfic d'éssers humans?*¹ i han difós el nou document a les xarxes socials i als llocs web del Govern i dels ministeris competents. Per facilitar-ne la difusió, s'ha donat al document un format de tríptic i una estructura molt més senzilla i visual, en què

¹ https://www.aferssocials.ad/images/stories/Campanyes/trafic/victima-drets_CAT.pdf

es destaca cadascun dels drets enumerats mitjançant vinyetes i símbols. També s'ha d'indicar que aquest document conté informació sobre els períodes de recuperació i reflexió, així com sobre el dret a interposar una demanda civil. A més, s'ha fet també la traducció del document (en el mateix format més visual) en les llengües següents: anglès,² francès,³ espanyol⁴ i ucraïnès.⁵

A més de distribuir-se durant la campanya, aquest document, en totes les llengües, està disponible permanentment al lloc web del Ministeri d'Afers Socials (<https://www.aferssocials.ad/igualtat>).

Pel que fa a la recomanació de l'apartat **41**, cal esmentar també que l'Institut Andorrà de les Dones ha elaborat un document amb recursos per a les persones que resideixen a Andorra anomenat ***Què fer davant d'una situació d'assetjament, violència de gènere o lesions?***

Aquest document també pot ser molt útil per a les víctimes del tràfic d'éssers humans, ja que posa en comú recursos. Actualment, s'està traduint a l'espanyol, a l'anglès i al francès, versions que s'afegiran a l'original en català.

§ 37. En efecte, el fullet del SAVTEH es va crear el 2018, però cal assenyalar que es va actualitzar, tant en contingut com en imatge, el 2022, i que es va traduir als cinc idiomes esmentats.

§ 40. El Govern agrairia que aquesta recomanació fos més precisa, ja que està redactada de manera que no queda clara. Una altra solució podria ser considerar aquest paràgraf com a part del text de l'informe, sense que sigui una recomanació com a tal (i, per tant, no hauria d'estar en negreta).

§ 47. També cal tenir en compte el Servei d'Orientació Jurídica i Social. Aquest servei es regeix pel Decret 262/2022, del 22-6-2022, pel qual s'aprova el Reglament del Servei de Mediació i Orientació prop de l'Administració de Justícia, i les seves funcions principals són les següents:

- Proporciona atenció personalitzada i assessorament jurídic inicial als ciutadans que es dirigeixen al Servei, i els informa dels recursos i mecanismes institucionals, professionals i normatius de què disposen per a l'exercici i la defensa dels seus drets i interessos.

- Orienta les víctimes de delictes i contravencions penals, si escau, cap a les administracions, les institucions o els professionals competents.

§ 49. Pel que fa a la recomanació relativa a la formació dels advocats, el Govern sempre remet totes les recomanacions al Col·legi d'Advocats d'Andorra, així com qualsevol formació que rebem o oferim que pugui ser del seu interès.

§ 59. Com ja es va esmentar en els comentaris sobre l'informe provisional, el Servei Andorrà d'Ocupació ofereix, a més del circuit ordinari, un servei especialitzat per a la integració en el mercat laboral de col·lectius vulnerables, incloent-hi les víctimes identificades del tràfic d'éssers humans. Aquest Servei mobilitza professionals en els àmbits de l'orientació, la prospecció d'empreses i el seguiment en el lloc de treball, perquè les persones objecte de seguiment puguin trobar feina.

§ 81. El Govern d'Andorra està treballant activament per formar part de la UNCAC, fet que implica una sèrie de canvis legislatius, incloent-hi la introducció de la responsabilitat penal de les persones jurídiques.

Així mateix, i esmentat de forma incompleta a l'informe, el Codi penal del Principat estableix que la regulació de les persones penalment responsables es basa en el principi de personalitat del dret penal i, de moment, rebutja qualsevol forma de responsabilitat directa de les persones jurídiques.

El sistema de sancions penals es completa amb una sèrie de conseqüències accessòries, que es poden imposar tant a les persones físiques com a les jurídiques. El Govern desitja simplement assenyalar que les sancions esmentades a l'informe en són només una part, ja que l'article 71 del CP en preveu moltes altres.

§ 83. Els delictes específics enumerats a l'article 122 *ter* del CPP són els següents: delictes relacionats amb les drogues, les armes de foc, la falsificació de moneda, el proxenetisme, el terrorisme, la venda de menors, la prostitució infantil i la pornografia infantil, el tràfic d'òrgans humans i el blanqueig de diners o de valors, o els delictes subjacents que els donen origen, o els delictes menors de corrupció i de tràfic d'influències. Dit això, encara que el delicte de tràfic d'éssers humans no s'esmenta expressament, sí que

² https://www.aferssocials.ad/images/stories/Campanyes/trafic/victima-drets_ANG.pdf

³ https://www.aferssocials.ad/images/stories/Campanyes/trafic/victima-drets_FRA.pdf

⁴ https://www.aferssocials.ad/images/stories/Campanyes/trafic/victima-drets_CAST.pdf

⁵ https://www.aferssocials.ad/images/stories/Campanyes/trafic/victima-drets_UCR.pdf

⁶ https://irp.cdn-website.com/cb103d82/files/uploaded/Recursos%20per%20a%20persones%20residentes_IAD_5%20idiomes-1ae84af2.pdf

s'esmenten alguns delictes que hi poden estar estretament relacionats.

§ 86. L'informe s'ha quedat en una fase anterior pel que fa a la manera com va concloure la investigació d'aquests assumptes.

De fet, en el primer cas, es va analitzar si, en el cas de treballadors d'empreses estrangeres desplaçats temporalment a Andorra per prestar serveis, regien les condicions contractuals contingudes en els contractes laborals formalitzats als països d'origen, principalment el Perú. La interpretació era ambigua i per aquest motiu es va modificar el Reglament del Servei d'Immigració perquè els treballadors poguessin aportar els contractes de treball al Servei d'Immigració i poder comprovar si les condicions laborals dels treballadors desplaçats s'ajustaven a la normativa laboral andorrana. Durant aquest període i després d'una anàlisi més profunda de la normativa laboral andorrana aplicable, es va concloure que les condicions mínimes establertes a la normativa laboral nacional eren aplicables a tots els treballadors que feien el seu treball al Principat d'Andorra. Gràcies a l'aplicació de la normativa laboral andorrana i a un procés de recerca més profund, es van treure a la llum pràctiques de formalització i d'execució de contractes amb un incompliment flagrant de la llei. El Servei d'Inspecció de Treball va obrir un total de vuit expedients sancionadors a quatre empreses, quatre per infracció de diversos aspectes de la normativa laboral vigent i els altres quatre per infracció de la Llei de seguretat i salut a la feina.

En el marc d'aquesta campanya d'inspecció, el Servei d'Inspecció de Treball, segons es detalla a l'informe, va remetre informació a la Fiscalia d'Andorra, a través del Gabinet Jurídic del Govern. Al Servei d'Inspecció de Treball li va cridar l'atenció una sèrie de pràctiques per part dels directius de la societat que, segons el Servei, podrien ser constitutives de delictes. A més, també va obrir un expedient administratiu sancionador a aquesta societat per la comprovació d'una sèrie d'infraccions administratives. Cal assenyalar que en aquest cas no es tractava de treballadors desplaçats per compte d'una societat estrangera en el marc d'un contracte de prestació de serveis, sinó de treballadors procedents del Perú, que en aquest cas havien estat contractats directament per la societat andorrana.

§ 89. Pel que fa a la segona recomanació d'aquest apartat, vegeu el comentari a l'apartat 83.

A més, i en relació amb l'última recomanació, cal assenyalar que durant la jornada de formació del 18 d'octubre del 2022 (en el marc de la campanya de la Jornada europea contra el tràfic d'éssers humans), el Dr. Marc Salat va impartir una sessió de formació centrada, entre altres coses, en els elements constitutius del delictes. A la sessió hi van assistir batlles, fiscals i agents del Cos de Policia.

§ 112. Pel que fa als recursos humans, cal assenyalar que el Cos de Policia ha augmentat la plantilla del 2022 amb 14 efectius.

A més, i en el marc del "pla de xoc" aprovat per la Llei 38/2022, de l'1 de desembre, qualificada de modificació de la Llei qualificada de la Justícia, el Consell Superior de Justícia també ha incrementat la seva plantilla*:

BATLLIA

- 5 llocs de secretaris judicials (2 llocs ocupats per 1 funcionari + 1 interí), els altres estan en procés de selecció.
- 13 llocs d'oficials (7 coberts per 7 interins), tots ells en procés de selecció.

FISCALIA GENERAL

- 1 lloc de fiscal adjunt (cobert)
- 1 lloc de secretari (cobert)
- 5 llocs d'administratius (coberts)

* Es tracta de nous llocs, diferents dels esmentats a l'informe.

§ 122. En aquest punt, cal esmentar també la Llei 6/2022, del 31 de març, per a l'aplicació efectiva del dret a la igualtat de tracte i d'oportunitats i a la no-discriminació entre dones i homes.⁷

Aquesta Llei expressa la voluntat política d'eliminar la desigualtat estructural que pateixen les dones en tots els àmbits de la vida per aconseguir una societat més justa i democràtica. La Llei es basa en el Llibre blanc de la igualtat, impulsat els darrers anys pel Consell General amb el suport i la col·laboració del

⁷ Vegeu la versió francesa d'aquesta Llei aquí.

Govern i de l'Institut d'Estudis Andorrans. L'objectiu del Llibre blanc era recopilar i analitzar tota la informació sobre la situació real en matèria d'igualtat a Andorra, per identificar les prioritats per promoure una cultura de la igualtat al país.

La Llei 6/2022 pretén assolir l'objectiu específic de garantir la igualtat efectiva de dones i homes en tots els àmbits de la vida social i, per això, complementa i reforça la Llei 13/2019.

En aquest sentit, l'article 56, amb l'objectiu de reduir cada cop més la bretxa professional entre homes i dones, estableix l'obligació per a totes les empreses de portar un registre anual d'indicadors, distingint entre empreses de 50 o més treballadors i empreses de menys de 50 treballadors, així com l'obligació d'inscriure les dades i els indicadors en el registre públic corresponent.

Per això, el novembre del 2023 es va aprovar el Reglament del Registre públic de les dades i els indicadors sobre la bretxa professional de gènere.⁸ Per a més informació, el Govern va publicar un article informatiu l'octubre del 2023, que es pot consultar a l'enllaç següent: <https://www.govern.ad/presidencia-economia-i-empresa/item/16043-es-presenta-el-reglament-de-registre-de-la-bretxa-salarial-davant-del-consell-economic-i-social>.

§ 126. En relació amb el tema esmentat, s'han impartit anteriorment els cursos de formació següents:

1) Com ja s'ha esmentat en els comentaris a l'informe provisional, les **autoritats judicials i la Fiscalia** han rebut la formació relacionada següent:

A.- Seminari sobre violència de gènere i violència domèstica. Anàlisi, tant civil com penal, de la Llei 1/2015, del 15 de gener, per l'eradicació de la violència de gènere i de la violència domèstica. Referència a la CEDAW.

Data: 29 i 30 de setembre del 2023

Sessions coordinades per la batlle Alexandra Terés i el fiscal adjunt Ivan Alís.

Aquesta activitat es va desenvolupar en dos sessions. A la primera, hi va haver una presentació per part dels ponents (dos hores) seguida d'un treball en grup. A la segona sessió, es va organitzar una sessió conjunta entre tots els participants amb l'objectiu de definir directrius comunes.

Sessió de treball conjunta el 30 de setembre: treball de reflexió destinat a definir protocols d'actuació conjunta en aquest àmbit.

B.- *High level event. Women in Justice for Justice.* Organitzat per l'UNODC. Va ser una conferència amb diversos ponents, entre ells: Ghada Waly, directora executiva de l'UNODC; Alma Zadic, ministra de Justícia d'Àustria, i Kimberly Prost, jutgessa de la Cort Penal Internacional. L'acte va ser moderat per Annika Markovic.

C.- *Investigació i litigi en casos de mort violenta de dones (feminicidi)*, organitzat per la Direcció General de Capacitació i l'Escola del Ministeri Públic Fiscal d'Argentina.

D.- Formació de formadores i formadors en violència de gènere. Organitzada pel Govern, va tenir lloc els dies 20, 25 i 27 d'octubre del 2022.

2) Alguns membres del **Cos de Policia** han rebut la formació relacionada següent:

2020

- 57 agents de policia van assistir a un curs del Govern sobre violència de gènere.

2022

- 1 agent de la Unitat de Delictes contra les Persones va assistir a un curs sobre violència de gènere, formació de formadores i formadors del Govern.

- 2 agents de la Unitat de Delictes contra les Persones van participar en la xxxii edició de les Jornades d'especialistes de la dona i la infància: violència domèstica de gènere a Madrid.

- 2 comandants van assistir a Madrid al curs *La Policia com a actor clau en la lluita contra la violència de gènere i sexual*.

2023

- 4 agents han iniciat un curs del Govern sobre atenció a víctimes de violència de gènere, que finalitzarà

⁸ https://www.bopa.ad/Documents/Detail?doc=GD_2023_11_23_09_07_00

- 6 inspectors majors van assistir a Madrid a una formació sobre la violència vicària, que s'exerceix sobre els fills i les filles i/o els pares de la parella o de les parelles per causar-los danys psicològics.

3) El novembre del 2023, la Secretaria d'Estat d'Igualtat i Participació Ciutadana va organitzar una formació específica sobre polítiques d'igualtat per al **cap del Govern, els ministres i els secretaris d'Estat adjunts al cap del Govern**. Per a més informació, el Govern ha publicat un article que es pot consultar a l'enllaç següent: <https://www.govern.ad/altres-noticies/item/16203-el-cap-de-govern-i-els-ministres-reben-una-formacio-especialitzada-en-politiques-d-igualtat>.

§ 129 i 134. El setembre del 2023, la Recomanació del Comitè de Ministres del Consell d'Europa CM/Rec (2022)22 va ser traduïda al català i distribuïda a tota l'Àrea de Medicina Legal i Forense del Ministeri de Justícia i Interior.

§ 132. L'últim trimestre del 2023 es va crear un grup de treball format per representants de la Batllia (Secció d'Instrucció i Secció de Menors), Fiscalia, Cos de Policia, Tribunal de Corts, Àrea de Medicina Legal i Forense del Ministeri de Justícia i Interior, i Àrea d'Atenció a la Infància i l'Adolescència del Ministeri d'Afers Socials i Funció Pública per desenvolupar el model *barnahus* al país. Actualment, ja hi ha dispositius per prevenir la victimització secundària de menors i adolescents que han estat víctimes d'abusos sexuals o violència física, en què s'han fet proves o declaracions preconstituïdes, però volem avançar en l'optimització de la coordinació i integració de tots els agents per millorar aquest procés i apropar-nos al model *barnahus*.

§ 143. El Govern agrairia rebre més detalls sobre aquesta recomanació. De quin tipus de mesures es tracta?

Cal assenyalar que en els últims dos anys s'han fet progressos en matèria d'accions de prevenció de la corrupció. En particular, l'any passat es va aprovar la Llei 38/2022, de l'1 de desembre, qualificada de modificació de la Llei qualificada de la Justícia, que permetrà al Consell Superior de Justícia adoptar un codi ètic per als seus membres.

Així mateix, el 2022 el Consell General va adoptar el seu propi codi i el 2023 se'n van aprovar dos més: un de relatiu als membres del Govern i els alts responsables i un altre de relatiu al Cos de Policia. També està previst que el 2024 s'aprovi un codi de conducta per als membres del Centre Penitenciari.

§ 145. Podria el GRETA explicar les raons per esmentar el sector agrícola en particular?

L'agricultura no és un sector gaire important a l'economia del país, és més aviat testimonial. A més a més, a diferència d'altres països, en aquest sector no hi ha temporers.

En qualsevol cas, si el GRETA vol parlar amb el Departament d'Agricultura, el Govern continua estant disponible per facilitar aquest intercanvi i proporcionar més informació al GRETA.

§ 146. Tot i que el Servei d'Immigració actualment no disposa de cap document específic sobre els riscos d'explotació i el tràfic d'éssers humans, posa a disposició del públic el tríptic del SAVTEH en format físic.

§ 151. El gener del 2023, es va distribuir a tot el personal del Servei d'Inspecció de Treball la Recomanació CM/Rec (2022)21 del Comitè de Ministres als estats membres sobre la prevenció i la lluita contra el tràfic d'éssers humans amb fins d'explotació laboral.

§156. En relació amb el problema que planteja la impossibilitat de controlar les condicions de treball per part del Servei d'Inspecció de Treball en l'àmbit del servei domèstic:

A més de la impossibilitat, en el cas dels domicilis particulars, d'efectuar inspeccions *in situ* sense l'autorització prèvia de l'ocupador investigat, res no impedeix que els ocupadors siguin citats a comparèixer a les dependències del Servei d'Inspecció de Treball en el marc d'una possible inspecció, sigui d'ofici o a instància d'una part arran d'una denúncia.

Quant a la conveniència d'augmentar el nombre d'inspeccions d'ofici, vinculada a la necessitat d'ampliar el cos d'inspectors de treball:

És necessari un increment de les inspeccions d'ofici de caràcter general, i també més específicament als sectors d'activitat susceptibles de generar situacions de risc potencial en l'àmbit d'intervenció proposat pel GRETA, per permetre la detecció de possibles irregularitats que es produeixin en l'àmbit de l'empresa i que no arribin per via de denúncia al Servei d'Inspecció de Treball. En aquest sentit, per poder assumir amb garanties l'increment de treball que suposaria el possible increment dels controls d'oficina i per

assistir-los amb la resposta necessària i obligada que el servei ha de donar a les denúncies formalitzades, als accidents de treball en què ja intervé i altres tasques que formen part de l'activitat actual del servei, el Govern ha previst un increment de la plantilla d'inspectors de treball, amb la dotació de dos inspectors més, a més de la cobertura de places vacants, per a l'any 2024. Alhora, s'està treballant en la modernització dels sistemes de gestió per fer-los més eficaços i eficients.

Una altra qüestió àmpliament tractada a l'informe és la recerca de sinergies i col·laboracions amb els agents econòmics, principalment els sindicats. De fet, el nostre ordenament jurídic regula la constitució d'organitzacions sindicals i les seves funcions representatives, tant en el marc dels òrgans unitaris de representació empresarial com de representació institucional, en funció de la condició d'organitzacions sindicals representatives i més representatives que puguin assolir els termes i condicions legalment establerts. Malauradament, en la pràctica, el nivell de penetració sindical en la nostra estructura empresarial és actualment baix. Per això, el Govern ha impulsat el diàleg social a través del Consell Econòmic i Social. Un òrgan en què estan representats sindicats, empresaris i Govern, que actua com a mediador per aprofundir en l'intercanvi d'opinions entre els agents, dotant-lo de mitjans materials i humans, amb l'objectiu d'assolir acords laborals. Sense anar més lluny, a finals del 2023, el salari mínim, que el Govern ha incrementat un 7%, i els salaris entre el salari mínim i el salari mitjà, que el Govern ha incrementat un 4,6%, s'hauran incrementat d'acord amb els principis d'acord (que no s'ha formalitzat per escrit) entre empresaris i sindicats.

En el marc del Consell Econòmic i Social, el Govern i els agents socials (sindicats i patronat) estan immersos en un procés de reflexió i estudi per intentar descobrir les causes d'aquesta situació, més enllà de la mida reduïda de les nostres empreses, i proposar mesures concretes per lluitar contra el baix nivell de participació dels treballadors, tant en la mateixa activitat sindical com en els òrgans unitaris de representació empresarial, amb la finalitat de revertir la situació actual.

I aquesta és una qüestió important, perquè una major participació dels treballadors als sindicats els pot fer més representatius i donar-los un paper més gran en la negociació col·lectiva, a més d'assumir tota una sèrie de tasques relacionades amb la informació i l'assessorament dels treballadors sobre els seus drets laborals.

§175. Per a la darrera recomanació d'aquest apartat, vegeu els comentaris següents sobre l'apartat 184.

§ 184 i 185. En aquest sentit, i tal com s'esmenta als comentaris de l'apartat 21, s'han organitzat reunions amb l'Institut Andorrà de les Dones, que ha acceptat ser un nou actor a la taula de treball d'Orientació estratègica.

La seva missió fonamental és promoure la participació de les dones en la vida política, cultural, econòmica i social en les mateixes condicions i amb les mateixes oportunitats que els homes, mitjançant la promoció, el seguiment i l'avaluació de les accions dels poders públics i de les empreses que operen a Andorra.

A més, les seves funcions inclouen, entre d'altres, les següents:

- Comprovar que el Principat d'Andorra compleix les obligacions derivades de la ratificació dels convenis internacionals sobre igualtat de tracte i d'oportunitats i no-discriminació entre dones i homes.
- Actuar com a òrgan assessor del Consell General, del Govern i dels comuns, així com d'altres òrgans de l'Administració pública que ho requereixin.
- Col·laborar a les consultes i propostes de l'Observatori d'Igualtat, que estudia la situació de les dones en tots els àmbits de la vida, identifica les desigualtats de gènere i proposa mesures correctores.
- Assessorament a empreses en la creació de plans d'igualtat.
- Accions de formació en matèria d'igualtat de tracte i no-discriminació per raó de gènere, elaboració de guies i manuals de referència per promoure la implantació de plans i mesures d'igualtat a empreses i administracions públiques, incloent-hi mesures de prevenció i lluita contra la ciberseducció de menors (*grooming*) i l'assetjament per raó de gènere.
- Fer i proposar campanyes de conscienciació a diferents nivells del sector públic sobre la igualtat de tracte i d'oportunitats entre dones i homes i sobre la no-discriminació.
- Promoció de les relacions amb altres organitzacions internacionals de dones i representació de les dones andorranes a totes les reunions i debats públics nacionals i internacionals sobre qüestions relacionades amb la dona.

Per a més informació, visiteu el lloc web a l'enllaç següent: <https://www.iad.ad/>.